

ПОЛИЦИЯ И НАКАЗАТЕЛНО ПРЕСЛЕДВАНЕ

Доклад VI по проект „Правата ми в действие“, изпълняван от
Сдружение „Департамент за правна култура“ с
финансовата подкрепа на Фондация „Америка за България“
/03 -ти септември 2015 г./

AMERICA FOR BULGARIA
F O U N D A T I O N
Фондация Америка за България

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ПРОУЧВАНЕТО

- Същност на проекта и изследването.
- Профил на анкетиранияте граждани.
- Методология на извършване на изследването.

II. КАЧЕСТВЕН, КОЛИЧЕСТВЕН АНАЛИЗ И ИЗВОДИ

- Адекватно поведение “на пътя”, или как да си спестим неприятности / близък контакт с КАТ утре?
- XXI век - постановка “на живо” на “1984”?!
- Властта - защита срещу наказателно преследване?!
- Да “имаш” самоличност - борба с бюрокрацията?!
- Силен съм и мога да се справя сам! - средства да лична самозащита.
- Има границата между правомощията на полицията и полицейския произвол! Как да се защитя?
- Крачката встрани от “правия път” = сблъсък със закона с последици за цял живот. Дали?!
- Жертва съм на престъпление! Да подам или да не подам жалба в полицията? Това е въпросът...

III. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

СЪЩНОСТ НА ПРОЕКТА И ИЗСЛЕДВАНЕТО

“Правата ми в действие” демонстрира Правата (т.нар. от нас статии) от 12-те житейски категории на pravatami.bg в динамична и “жива среда”. Проектът се реализира от Сдружение “Департамент за правна култура” с финансовата подкрепа на Фондация “Америка за България”. Екипът на pravatami.bg е двигателят на инициативата.

Краткосрочна цел: да се извлече и анализира обратната връзка от последователите на pravatami.bg, да се направят количествени и качествени изводи във връзка с опита от правото в действие. Така имаме възможност за предизвикване на дискусии по определени проблеми и последващото им ефективно разрешаване.

Запознаването с основните права и задължения, представено не статично, а в своята динамика, ще доведе до ефективно отстояване на права от различни клонове на правото, но и до повишаване на правната култура в българското общество. Това е дългосрочната цел на проекта.

Чрез “Правата ми в действие” се доразвива мисията на pravatami.bg. Екипът моделира и управлява отворена и безплатна онлайн платформа, която се утвърди като средище за практична и полезна правна информация, поднесена по един разбираем и лесно запомнящ се начин. Нещо повече – сайтът се превърна в място за споделяне на опит във връзка с всяко конкретно “Право”.

Профил на анкетиранияте граждани

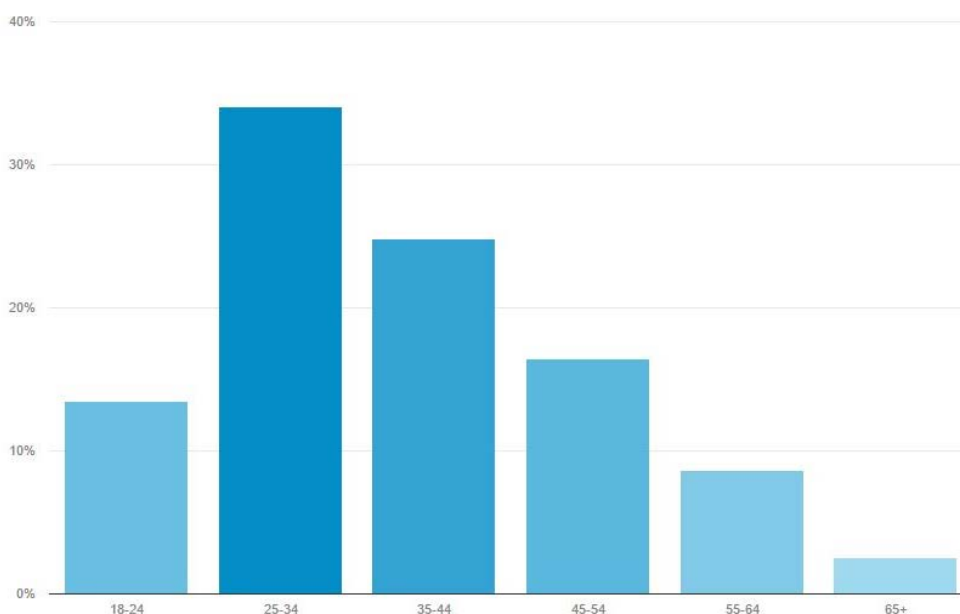
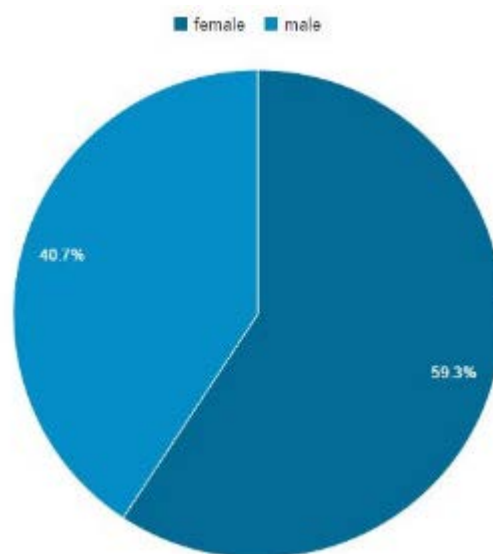
Направеното проучване няма претенции да бъде представително, защото не е правено върху представителна извадка от българските граждани. Профилът на хората, взели участие в допитването е следният:

В периода 01.07.2015 – 03.09.2015 г. 134 282 граждани са посетили онлайн платформата pravatami.bg.

- 95 % са от България.
- 46% са от София, 8 % от Пловдив, 7 % от Варна, 5 % от Бургас, 3 % от Стара Загора. Другото се дели между останалите градове в страната.
- 19044 души са взели участие във въпросниците.
- Всеки въпросник е получил отговори средно от 560 души.

Демографските данни са:

1. 40,7 % жени, 59,3 % мъже:
2. 18 – 24 годишни – 13,51 %
3. 25 – 34 годишни – 34,06 %
4. 35 – 44 годишни – 24,87 %
5. 45 – 54 годишни – 16,42 %
6. 55 – 64 годишни – 8,61 %
7. 65+ - годишни – 2,52 %

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗВЪРШВАНЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Използван софтуер за събиране на обратната връзка от въпросниците със затворен и отворен характер – *Survey Monkey*.

КАНАЛИ ЗА РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА

- Онлайн платформата pravatami.bg.
- Фейсбук страницата на pravatami.bg.
- Мобилното приложение за iOS, Android & Windows Phone „Правата ми“
- Е-бюлетинът на pravatami.bg.
- Партньорски организации и медии

Количествен анализ, изразен в проценти на базата на брой отговори, събрани и систематизирани в два основни раздела с подраздели.

Качествен анализ, изграден на основата на количествения, обществената значимост на дадените отговори и тяхната връзка с конкретни разпоредби от приложимото законодателство.

1. АДЕКВАТНО ПОВЕДЕНИЕ „НА ПЪТЯ“ ИЛИ КАК ДА СИ СПЕСТИМ НЕПРИЯТНОСТИ.БИЗЪК КОНТАКТ С КАТ УТРЕ?

Всеки ден средствата за масова информация ни заливат с новини за „войната“ по пътищата - за ПТП с жертви. Всеки ден си задаваме въпросите „Докога?“ и „Защо?“, „Защо, след като толкова много се говори, все още има участници в движението, чието поведение на пътя е далеч от адекватно?!“. Нещо повече, голяма част от водачите, предизвикали ПТП, са или с нередовни документи, или вече са имали „вземане-даване“ с КАТ по повод на извършено от тях нарушение.

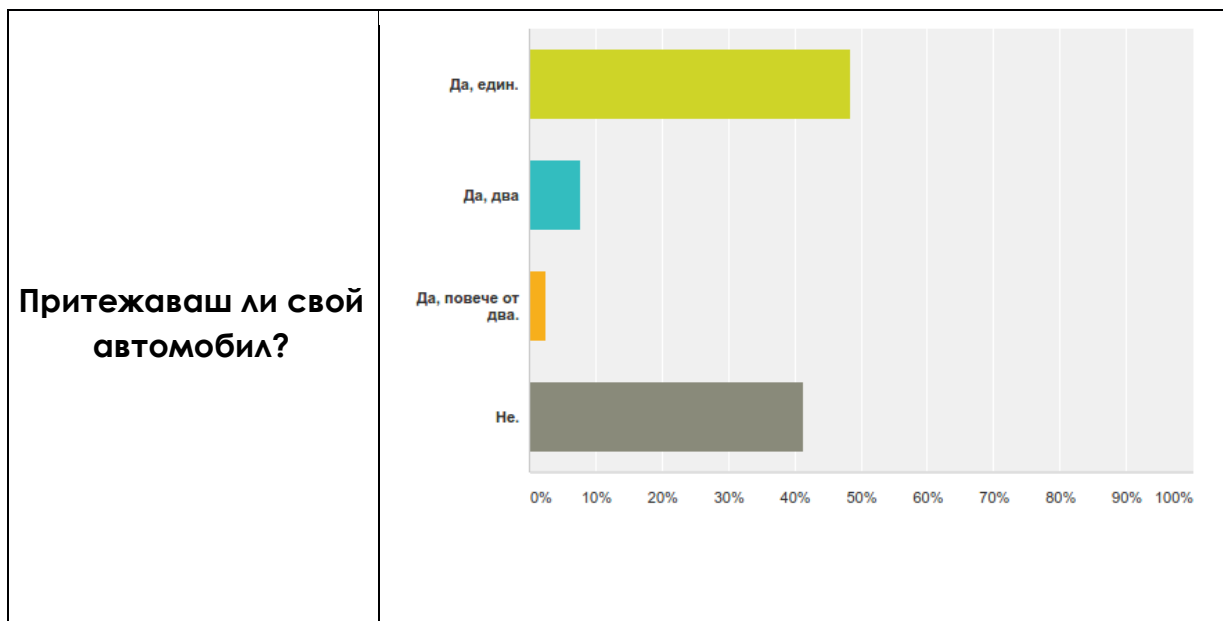
В настоящия, шести по ред, доклад на pravatami.bg по програма „Правата ми в действие“ се опитахме да разберем доколко се спазват законовите изисквания по отношение на движещите се МПС. Попитахме потребителите дали техните МПС-та са регистрирани в КАТ, актуални ли са документите им, колко често са нарушавали пътното законодателство, както и какви са най-често правените от тях нарушения, били ли са санкционирани, както и дали са платили глобите си, наложени от КАТ.

6

ДАННИ ЗА ШОФЬОРИТЕ В БЪЛГАРИЯ

В XXI век автомобилът вече не е каприз и израз на висок стандарт на живот, а необходимост и средство, което прави водача мобилен и му позволява да се придвижва в пространството. Попитахме потребителите дали притежават собствен автомобил.

Напълно очаквано от нас един доста голям процент отговориха утвърдително на въпроса – 49 % имат по една кола, а още 7% от запитаните притежават повече от едно МПС. 3 % пък са горди собственици на „автопарк“ и притежават повече от две МПС-та.

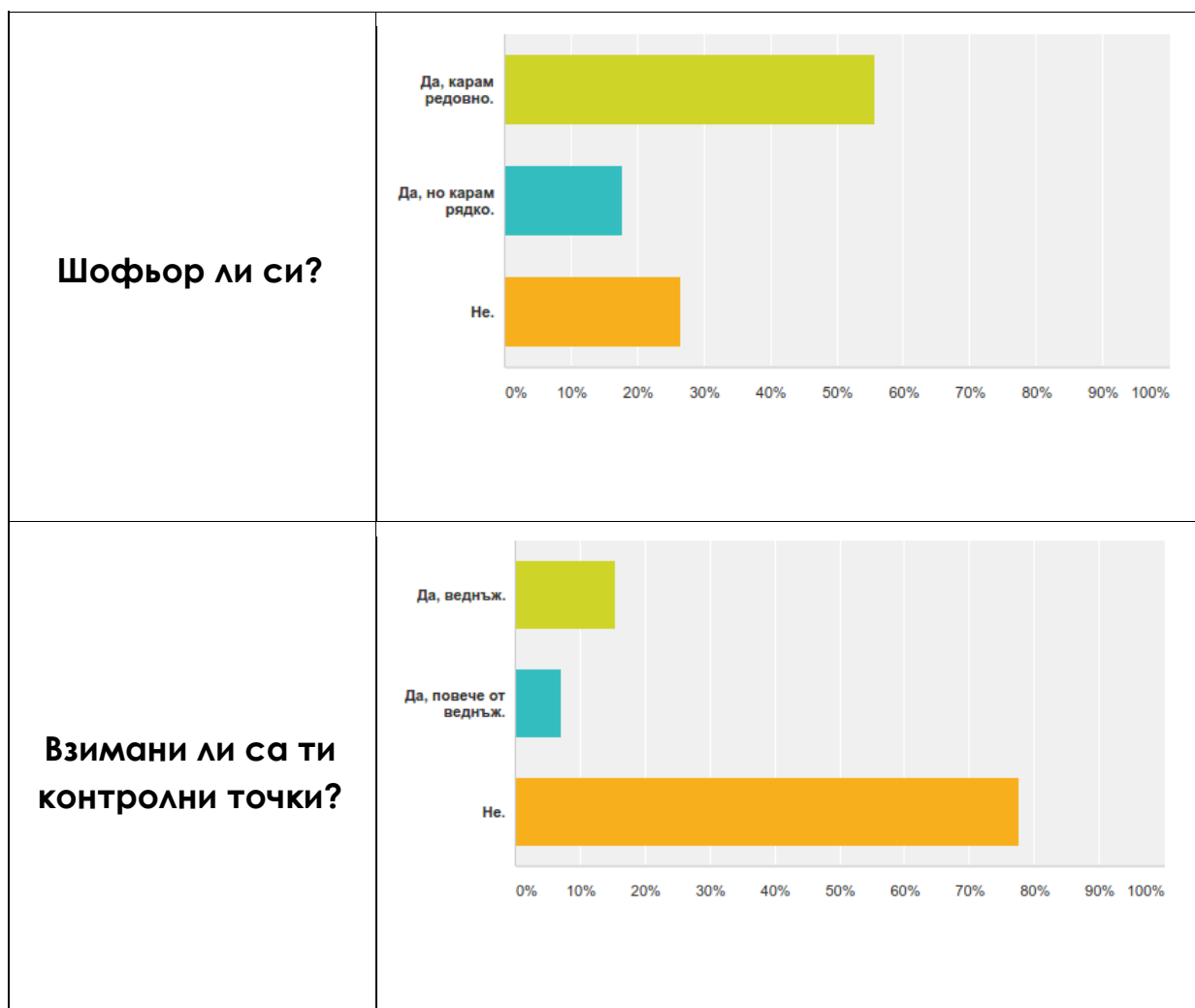
Положително впечатление ни направи факта, че мнозинството от анкетираните са изпълнили своите законови задължения, свързани с придобиването на МПС и са регистрирали своите автомобили в КАТ в законовия 14-дневен срок от придобиване. Тази тенденция обаче е „помрачена“ от един неприятен факт – почти 70% от запитаните споделят, че са имали проблеми с регистрацията на своето МПС в КАТ, произтичащи от брокрацията и висенето по опашки и споделят, че нещата биха били много по-лесни, ако имаше електронни услуги, свързани с регистрацията.

НАРУШЕНИЯТА НА ПЪТНОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Запитахме потребителите колко от тях са шофьори – оказа се, че 72 % от анкетираните притежават свидетелство за управление на МПС. 17 % от тях обаче споделят, че карат рядко. И тъй като придобиването на „книжка“ е съпроводено със „зачисляването“ на син талон с точки, запитахме потребителите вземани ли са им точки от синия талон. За наша приятна изненада мнозинството от тях – 78 % сподели, че не са му отнемани точки за нарушения „на пътя“. За съжаление обаче един не особено малък процент, около четвърт от анкетираните са „губили“ точки от своя син талон, поради виновно поведение на пътя, като на 7 % от тях това се е случвало повече от веднъж. Гореподобно е и броят на тези, които са повтаряли

свое „прегрешение“ на пътя, за което са им отнемани точки. Притежателите на златен талон, който се полага на водачи с досие, чисто от нарушения на пътното законодателство, са 17 %. Други 37 %, на които също им се полага такъв талон, пък все още не са взели своя, тъй като не са били наясно с това си право.

Запитахме „нарушителите“ и какво са сторили, че са им отнети точки. Гамата на нарушенията е доста широка, като се започне от нарушения като неправилно паркиране, отнемане на предимство на пешеходец, неправилно изпреварване и се стигне до доста тежки нарушения като превишена скорост и управление на МПС с концентрация на алкохол в кръвта. Най- често обаче точки са отнемани заради превишена скорост.

От шофьорите с нарушения много малък процент обаче са преминавали през курс за възстановяване на точки – едва 1,4 %.

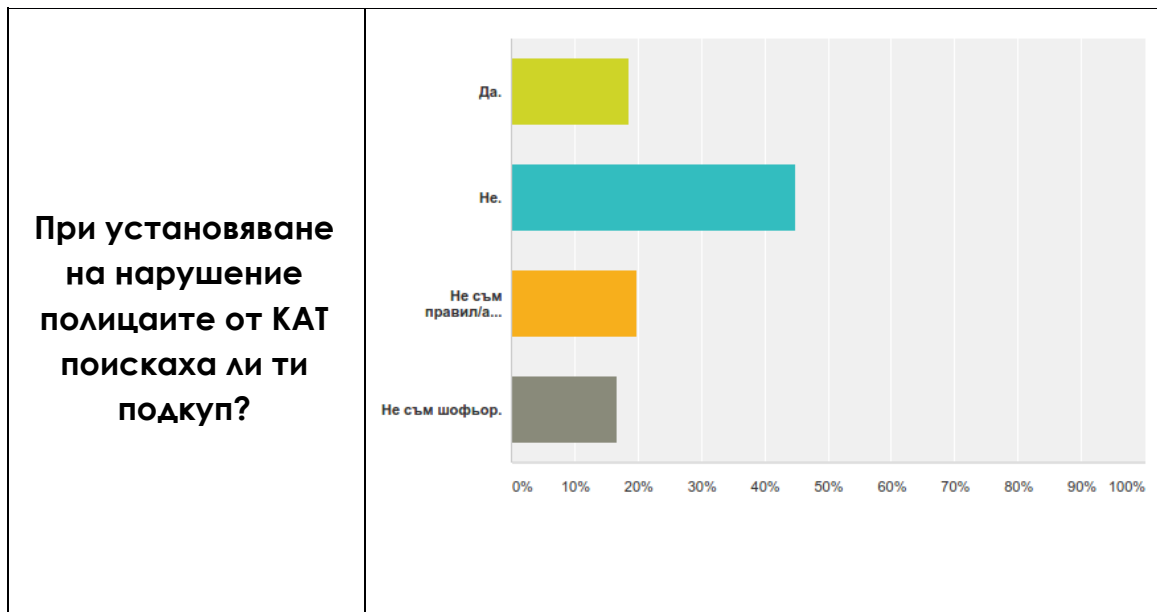
Почти 15 % пък споделят, че са „изчакали“ изтичането на предвидения в закона 2-годишен срок без да извършат нарушение на пътя, за да могат да им се възстановят по право точките.

Факт е, обаче, че мнозинството от потребителите са на мнение, че отнемането на точки е ефективна санкция спрямо закононарушителите „пътя“.

КОНСТАТИРАНЕ И САНКЦИОНИРАНЕ НА НАРУШИТЕЛИТЕ НА ПЪТЯ

Най-често срещаният начин за констатиране и санкциониране на нарушенията на пътя „откакто свят светува“ е проверката от КАТ. Почти 80 % от водачите на МПС са спирани от Пътна полиция за проверка, като на мнозинството от тях това се е случвало повече от веднъж.

И тъй като средствата за масова информация постоянно ни заливат с новини за хора без съвест, които „търгуват“ с човешкия живот, давайки и вземайки подкупи за потуване и несанкциониране на нарушенията на „пътното“ законодателство, ние от екипа на pravata.mi.bg решихме да разберем на колко от потребителите им се е случвало служителите на Пътна полиция да им поискат подкуп – за съжаление от нарушилите закона 62 % - почти една трета – 18 % са получили чули думите „Ще се черпим ли или ще се наказваме?“. По-малък, но все пак в никакъв случай нисък е процентът на отправилите „оферта“ за подкуп към служителите на КАТ – 11 %.

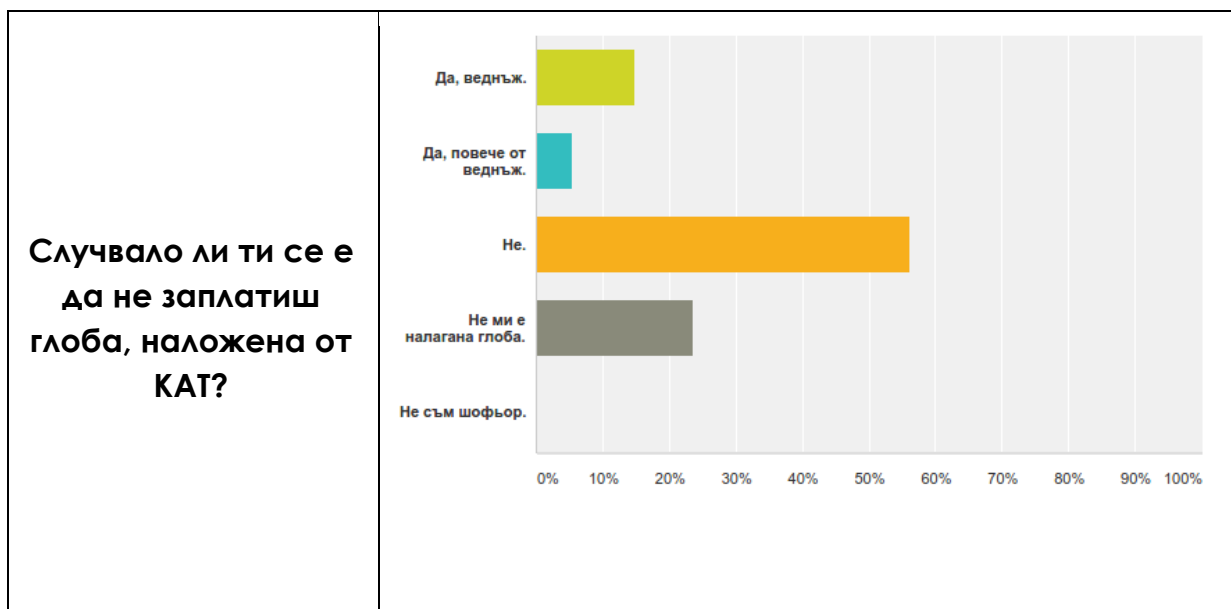
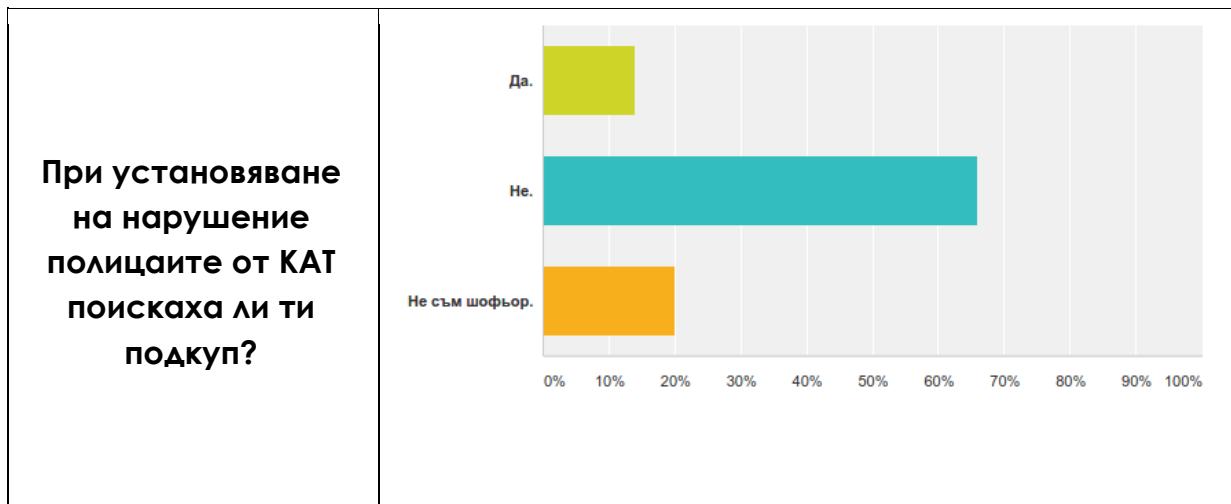

ГЛОБИ ОТ МОБИЛНИ КАМЕРИ

Опитахме се да „проучим“ и какъв е опитът на водачите на МПС с така „известните“ мобилни камери. 14 % от тях споделят, че са били заснемани в нарушение с такива камери.

Притеснително намираме признанието, че на едва по-малко от една пета от тях е била налагана глоба след като нарушението, което са извършили на пътя е било заснето от мобилната камера на КАТ.

Още по – притеснително за нас е споделеното от една трета от водачите на МПС, на които са им наложени глоби, вследствие на заснемането на нарушенията им с мобилни камери, а именно, че не са заплатили наложените им глоби. Независимо от това обаче анкетиранияте потребители споделят, че мобилните камери спомагат значително и имат позитивно въздействие върху генералната превенция на нарушенията на пътя. Голяма част от анкетиранияте са споделили, че при „вида“ на мобилната камера на КАТ веднага привеждат поведението си на пътя в съответствие със законовите изисквания.

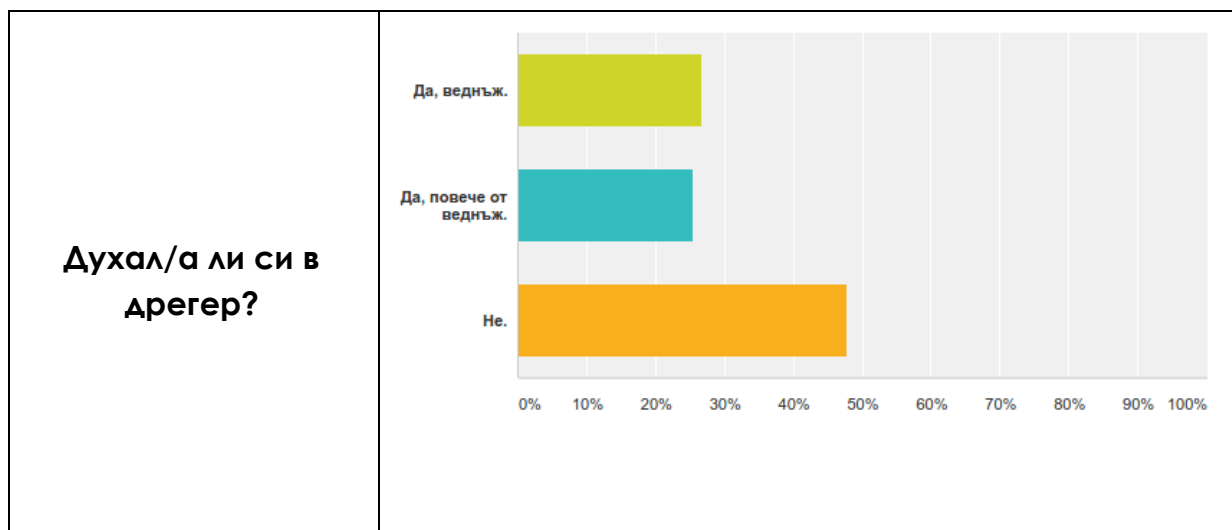
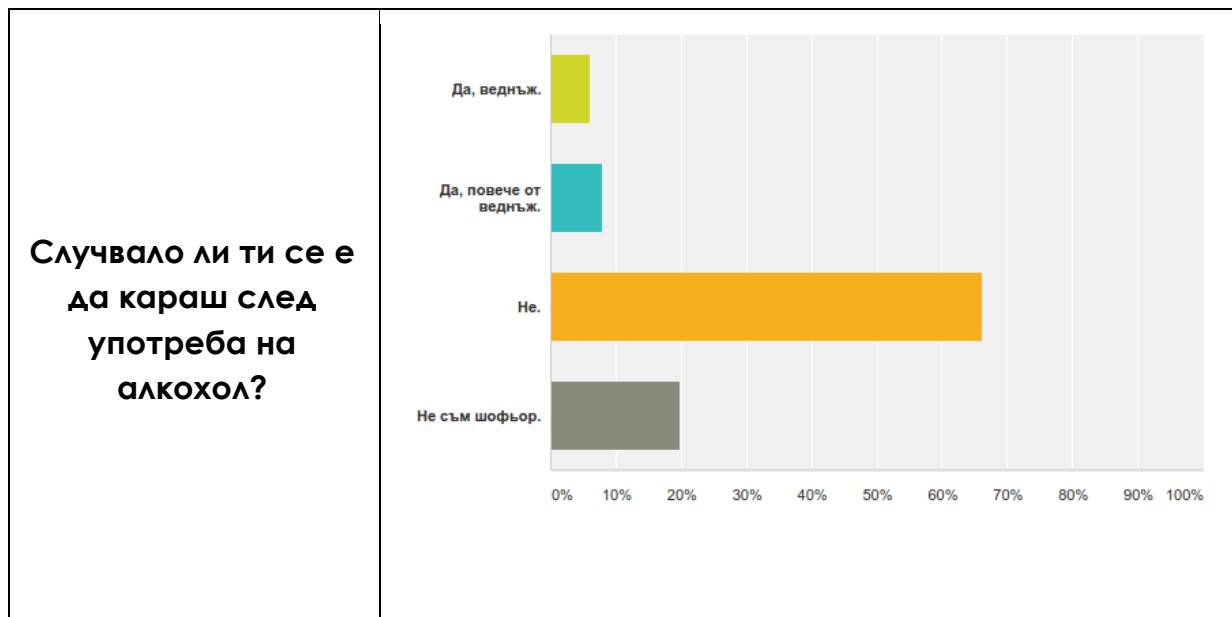
ШОФИРАНЕ СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ

Едно от най-тежките нарушения, които шофьор може да извърши е да кара пиян. Подобно поведение е в разрез с всякакви изисквания за съвестно отношение на пътя, към собствения живот и този на останалите участници в движението.

Поинтересувахме се колко от потребителите са си позволявали подобна неадекватна и необмислена постъпка – от 80 %, които са отговорили утвърдително на въпроса дали притежават свидетелство за правоуправление на МПС, 13 % признават, че са сядали в автомобила след употреба на алкохол, като почти половината от тях са повтаряли тази си постъпка повече от веднъж. 50 % от

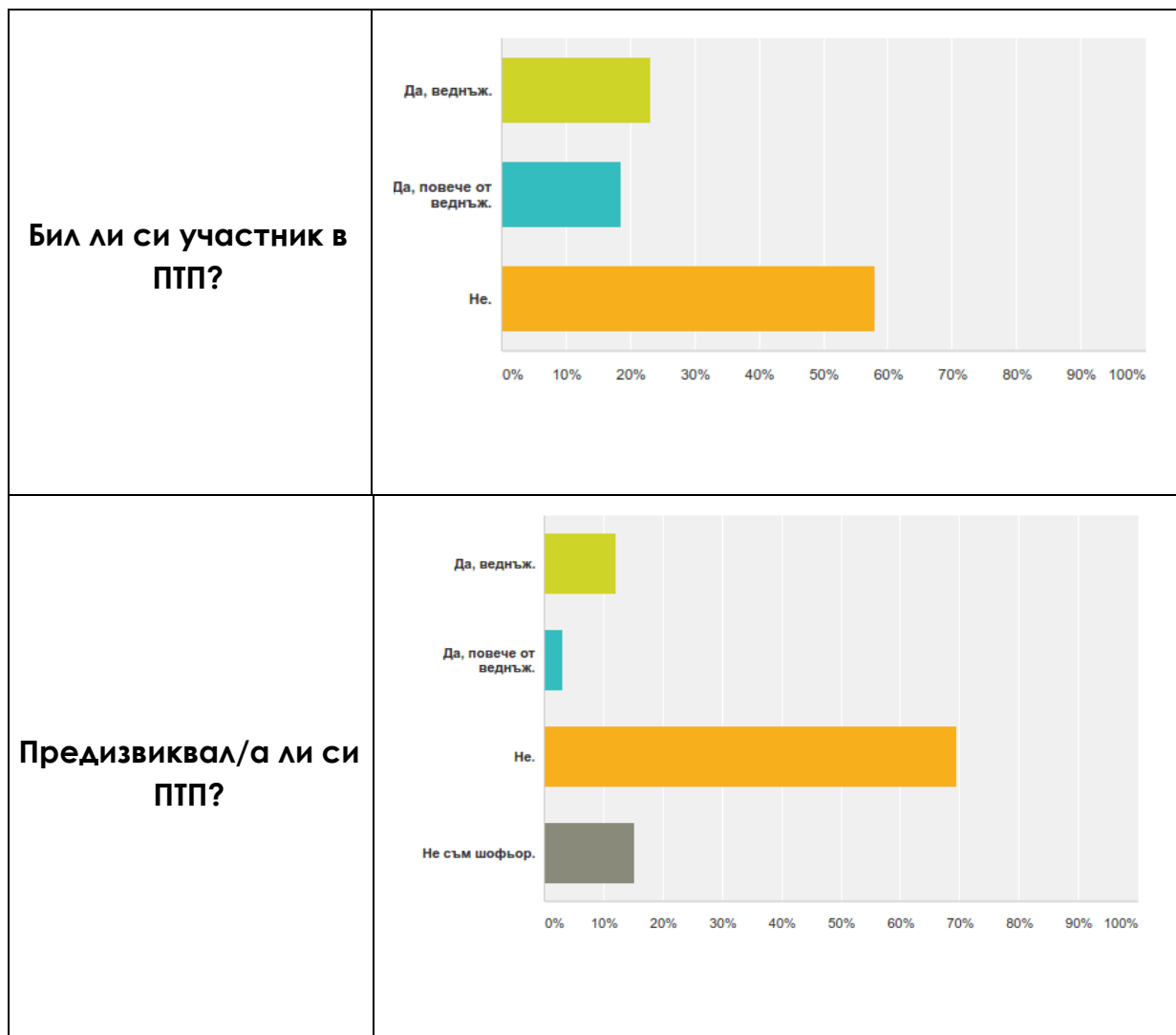
анкетираните пък са били проверявани с дрегер за нивото на консумация на алкохол в кръвта, като на 26 % от тях това се е случвало повече от веднъж.

Като позитивен може да окажем факта, че при едва 1,73 % от анкетираните дрегерът е отчетел концентрация на алкохол в кръвта над 1,2 промила.

ПЪТНОТРАНСПОРТНИ ПРОИЗШЕСТВИЯ

Поинтересувахме се колко от потребителите са били участници в ПТП. За жалост процентът на отговорилите утвърдително никак не е малък – 42 %, като на почти половината от тях – 19 % това се случвало повече от веднъж. Като притеснителен окачествяване фактът, че от 80 %, които са споделили, че са шофьори, 15 % са предизвиквали ПТП, като 3 % от тях са допусkali тази грешка повече от веднъж. В една пета от случаите е имало освен материални щети и пострадали хора. Потребителите споделят, че е необходимо засилване на контрола от КАТ, по-голяма събираемост на наложените глоби, предвиждане на по-строги санкции за шофьорите – нарушители, в т.ч. ефективно изтърпяване на наказанието лишаване от свобода и увеличаване на срока на същото за шофьорите – убийци.

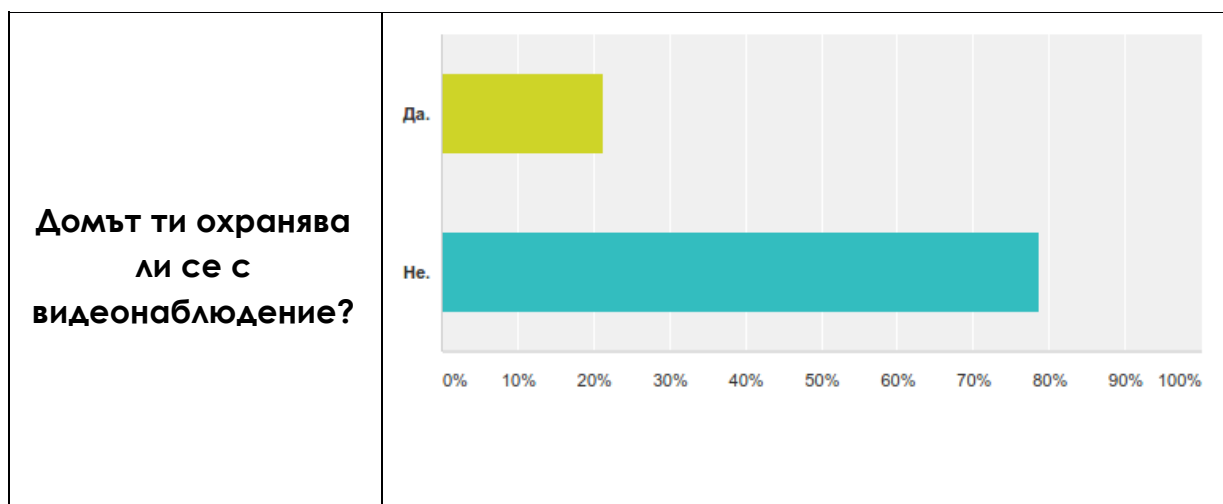
2. XXI ВЕК – ПОСТАНОВКА „НА ЖИВО“ НА 1984?

Всеки от нас е чел книги като „1984“, „Фермата“, „451` по Фаренхайт“, „Ние“ и всеки от нас е съпреживявал с главните герои усещането да не си свободен, а следен и под постоянно наблюдение. Всеки от нас осъзнава колко ограбващо е едно такова общество и колко важен признак за демократичността на една държава е неприлагането на подобни тоталитарни практики. Във връзка с това решихме да разберем какъв е опитът на потребителите със средствата за видеонаблюдение СРС, както и дали са били снимани без тяхното съгласие.

ВИДЕОНАБЛЮДЕНИЕТО - „НЕОБХОДИМОТО ЗЛО“

Един от най-честите начини за „следене“ е използването на видеонаблюдение. За какви цели обаче прибегват потребителите до него? 21 на сто споделят, че домът им се охранява именно с видеонаблюдение, а 53 % признават, че работодателите им използват видеонаблюдение на работните им места за контрол върху работата.

14

Мнозинството от запитаните са на мнение, че видеонаблюдението „работи“ и е ефективно средство за контрол над обекта, който се охранява, както и, че способства за превенция на нарушенията, тъй

като има предупредително въздействие върху лицата, които планират да извършат неправомерни действия.

СПЕЦИАЛНИ РАЗУЗНАВАТЕЛНИ СРЕДСТВА

Преди няколко години бе приет закон за специалните разузнавателни средства и оттогава насам по медиите ни заливат с информация за неправомерното им използване. Потърсихме опита на потребителите с тях. Едва 17 % споделят с категоричност, че телефонът им не е подслушван, 18 % пък са сигурни, че в разговорите им е имало „трети човек“, а 65 % нямат представа дали са били обект на такъв вид „следене“. 7 % са били наблюдавани със СРС, 25 % отричат това, а мнозинството от запитаните - 67%, споделят, че и да са били обект на наблюдение със СРС не са разбрали.

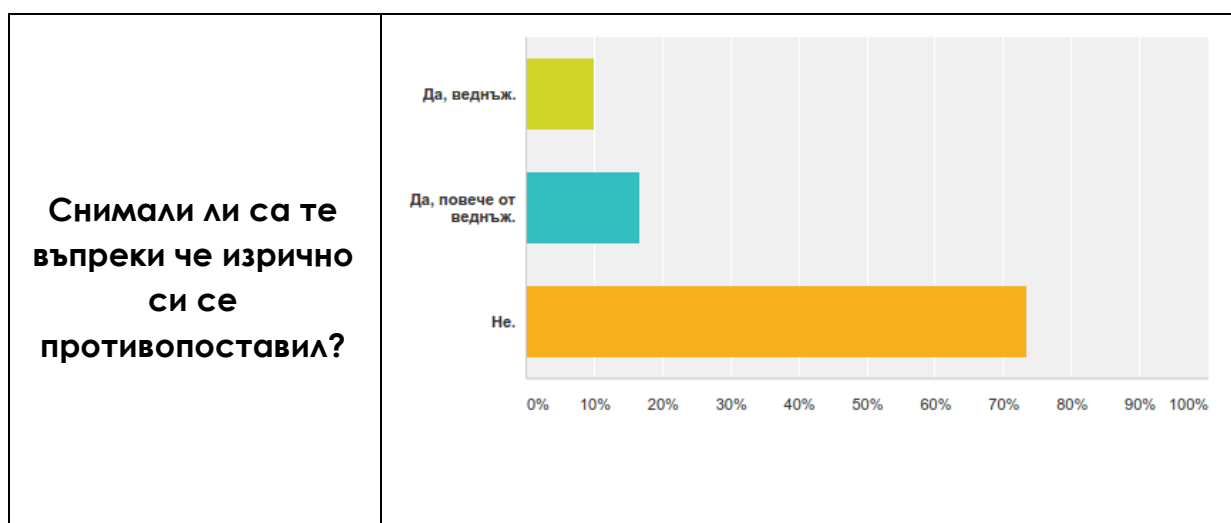
<p>Подслушвали ли са телефона ти?</p>	<p>A horizontal bar chart with three categories: 'Да.' (green bar, ~17%), 'Не.' (teal bar, ~18%), and 'Не знам.' (orange bar, ~65%). The x-axis represents percentages from 0% to 100% in 10% increments.</p> <table border="1"><thead><tr><th>Отговор</th><th>Процент</th></tr></thead><tbody><tr><td>Да.</td><td>17%</td></tr><tr><td>Не.</td><td>18%</td></tr><tr><td>Не знам.</td><td>65%</td></tr></tbody></table>	Отговор	Процент	Да.	17%	Не.	18%	Не знам.	65%
Отговор	Процент								
Да.	17%								
Не.	18%								
Не знам.	65%								
<p>Следили ли са те със специални разузнавателни средства?</p>	<p>A horizontal bar chart with three categories: 'Да.' (green bar, ~7%), 'Не.' (teal bar, ~25%), and 'Не знам.' (orange bar, ~67%). The x-axis represents percentages from 0% to 100% in 10% increments.</p> <table border="1"><thead><tr><th>Отговор</th><th>Процент</th></tr></thead><tbody><tr><td>Да.</td><td>7%</td></tr><tr><td>Не.</td><td>25%</td></tr><tr><td>Не знам.</td><td>67%</td></tr></tbody></table>	Отговор	Процент	Да.	7%	Не.	25%	Не знам.	67%
Отговор	Процент								
Да.	7%								
Не.	25%								
Не знам.	67%								

За съжаление обаче мнозинството от запитаните, около $\frac{3}{4}$, не са наясно със случаите, в които могат да бъдат следени със СРС. Независимо от това, един не малък процент – 40 %, от анкетираните са на мнение, че СРС са ефективна мярка в борбата срещу престъпността, но това, което пречи на тази мярка да даде добри резултати в България, е тенденцията СРС да се използват не по „предназначение“, а за преследване на политически цели.

СНИМАНЕ БЕЗ СЪГЛАСИЕ

Никой не може да бъде фотографиран без неговото изрично съгласие – така гласи Конституцията на Република България. Дали обаче това се спазва или тази пожелателна формулировка си е останала само на книга?

Притеснително намираме споделеното от почти половината от запитаните – 48 %, а именно, че са били снимани без тяхно съгласие поне веднъж, като на $\frac{2}{3}$ от тях това се е случвало повече от веднъж. Въпреки изричното им противопоставяне са снимани 27 % от запитаните, като на повече от половината това се е случвало повече от веднъж. На въпроса публикували ли са твоя снимка в интернет без съгласието ти, значително висок процент – 40 % отговарят утвърдително.

3. ВЛАСТТА – ЗАЩИТА СРЕЩУ НАКАЗАТЕЛНОТО ПРЕСЛЕДВАНЕ?

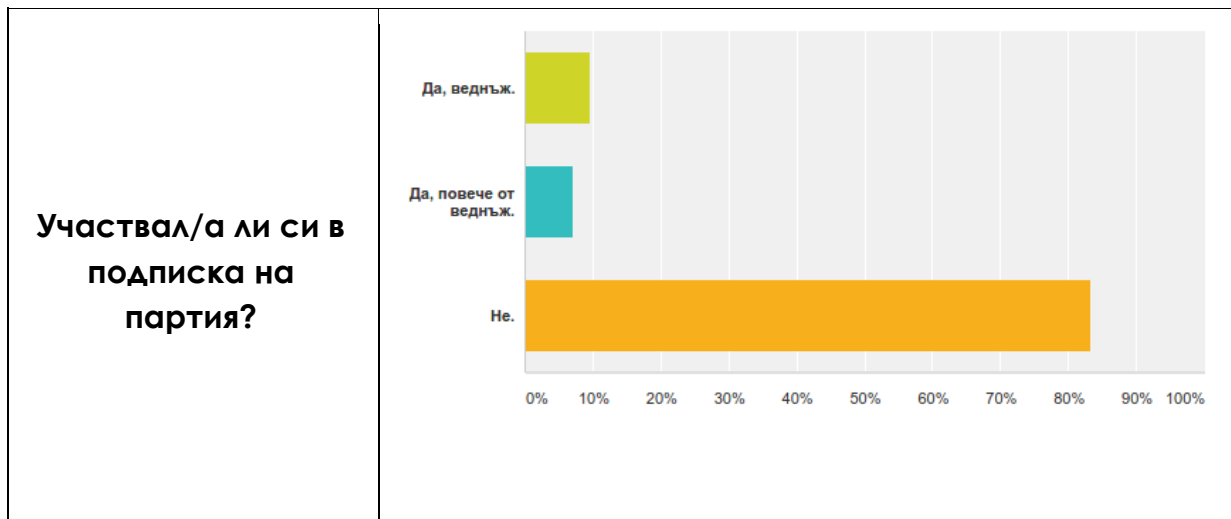
„Всички животни са равни, но някои животни са по - равни от други“ – се казваше в световноизвестната „Фермата на животните“. У нас, а и в много други държави по света на конституционно ниво е залегнала идеята за наказателна неприкосновеност и наказателна неотговорност на народните представители.

Въпреки длъжността, която заемат обаче тези хора не са „безпогрешни“ и се случва да нарушат закона – понякога по невнимание, а понякога с умисъл за постигането на определени цели. Запитахме потребителите относно техния „опит“ с представителите на властта и мнението им за народните избраници.

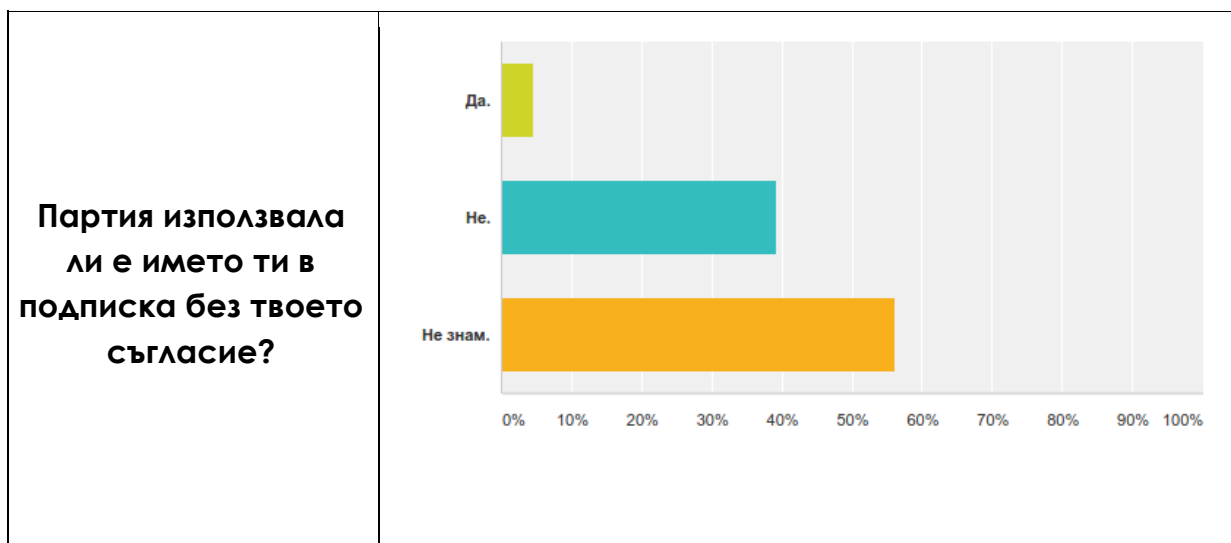
ПОДПИСКА

Отвсякъде ни призовават да се включим в различни инициативи, да се подпишем под тези и тези искания. Случва се обаче, и то нерядко, някои от тези подписки да са фалшиви и да целят само постигането на друг резултат. Запитахме потребителите колко от тях са участвали в подписка – утвърдителен отговор получихме от приблизително 16 %, като 7 % от отговорилите са полагали подписа си повече от веднъж, като най – често са предоставяли освен своето име и ЕГН-то си.

По отношение на каузата, която биха подкрепили с подписа си, потребителите споделят, че тя трябва да е общественозначима, хуманна и справедлива, свързана или с благо на обществото, или със закрила на природата.

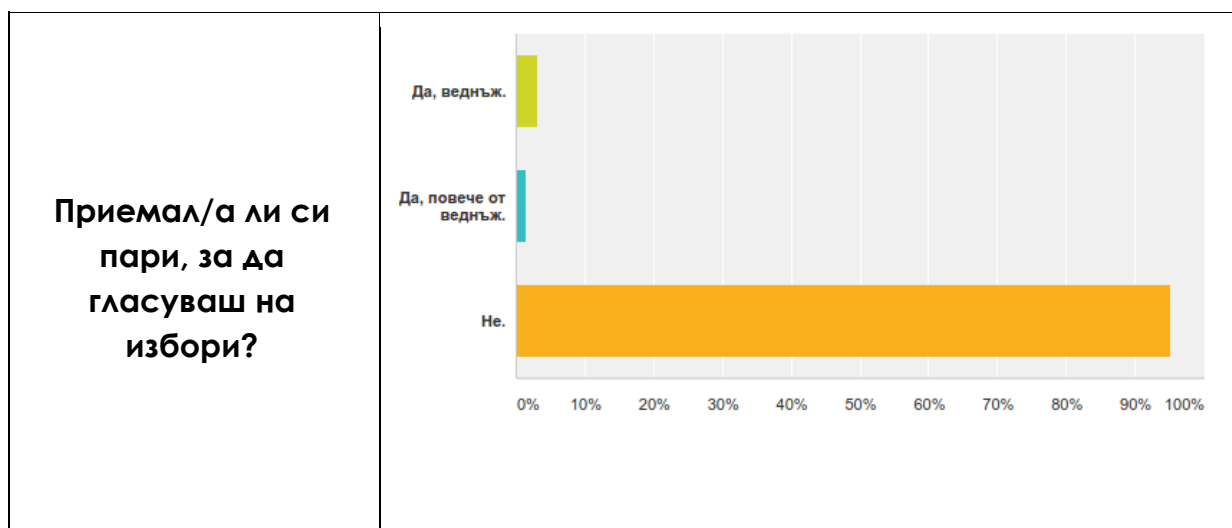
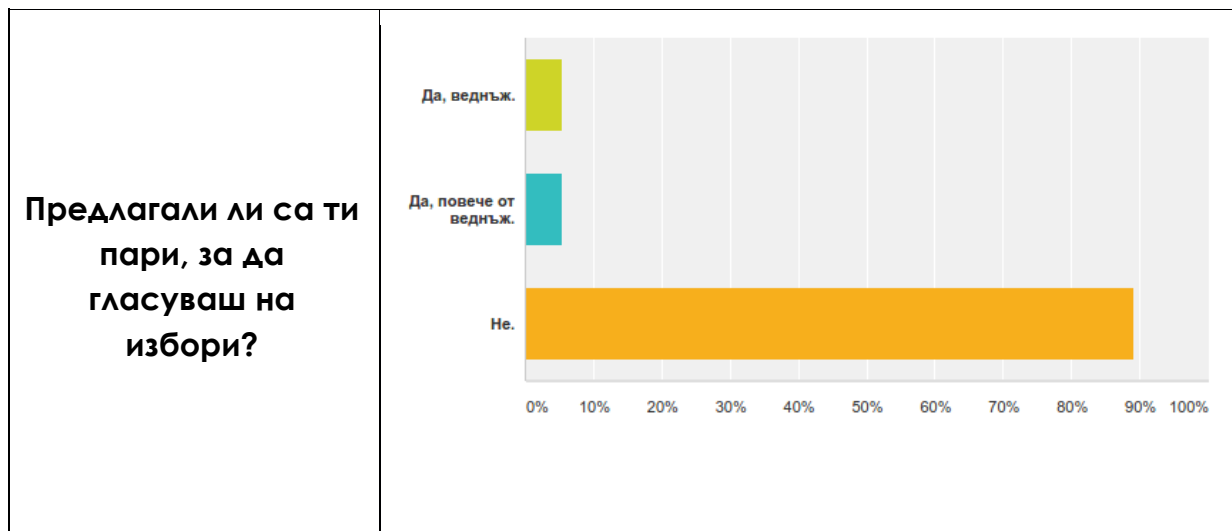
Поинтересувахме се и дали на потребителите се е случвало името им да бъде използвано в подписка без тяхното съгласие. Утвърдителен отговор дадоха едва 5 %, а 57 % пък заявиха, че няма как да бъдат сигурни дали това се е случвало.

КУПУВАНЕ И ПРОДАВАНЕ НА ГЛАСОВЕ

Победата на изборите е основна цел на всяка една партия. На какво обаче са готови кандидат – народните представители, за да заемат желаните постове. Попитахме потребителите предлагани ли са им пари, за да гласуват по определен начин на изборите. Процентът на отговорилите утвърдително е относително нисък - едва

10 % на сто. Приятно ни изненада фактът, че процентът на приелите пари, за да дадат своя вот в полза на определена политическа партия е относително нисък – едва 4, 75 %, като при около 1 % от тях това се е случвало повече от веднъж. Най – често предлаганата сума на един човек, за един глас, според анкетираниите е 50 лв.

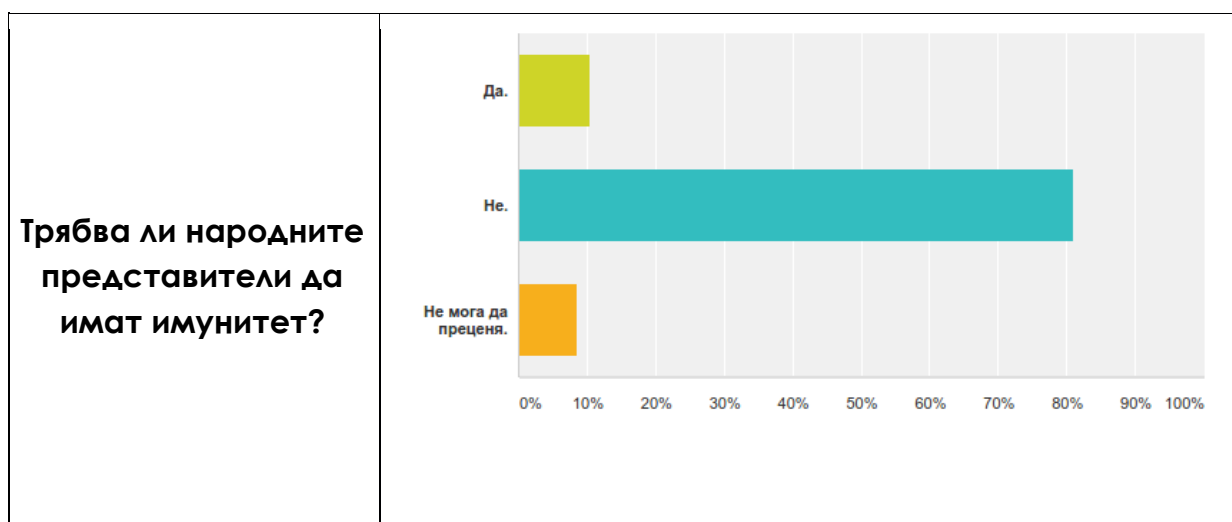
ИМУНИТЕТ НА НАРОДНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ

По Конституция народните представители са наказателно неотговорни и не могат да бъдат обект на наказателно преследване по време на мандата им.

Решихме да разберем какво е мнението на потребителите за тази „привилегия“ и не е ли тя предпоставка, която насърчава безотговорното поведение и своеволното нарушаване на закона от страна на народните представители?

Мнозинството от анкетираните – около 80 % са на мнение, че депутатският имунитет трябва да отпадне, тъй като народните представители, както и всички други граждани следват да носят отговорност за действията си, а институтът на наказателна неотговорност и неприкосновеност на депутата в наши дни вместо да изпълнява основната си функция, а именно да осигури възможност на народния представител да изпълнява съвестно и почтено задълженията си като такъв, е станал условие, благоприятстващо своеволията и извършването на беззакония.

Нещо повече запитаните намират привилегиите, дадени на народните представители за твърде широки. Един не малък процент – 40 % от запитаните са на мнение, че размерът на месечното възнаграждение на народен представител не трябва да е повече от 1000 лв. 84 % пък са на мнение, че броят на народните представители трябва да е по- малък от 240.

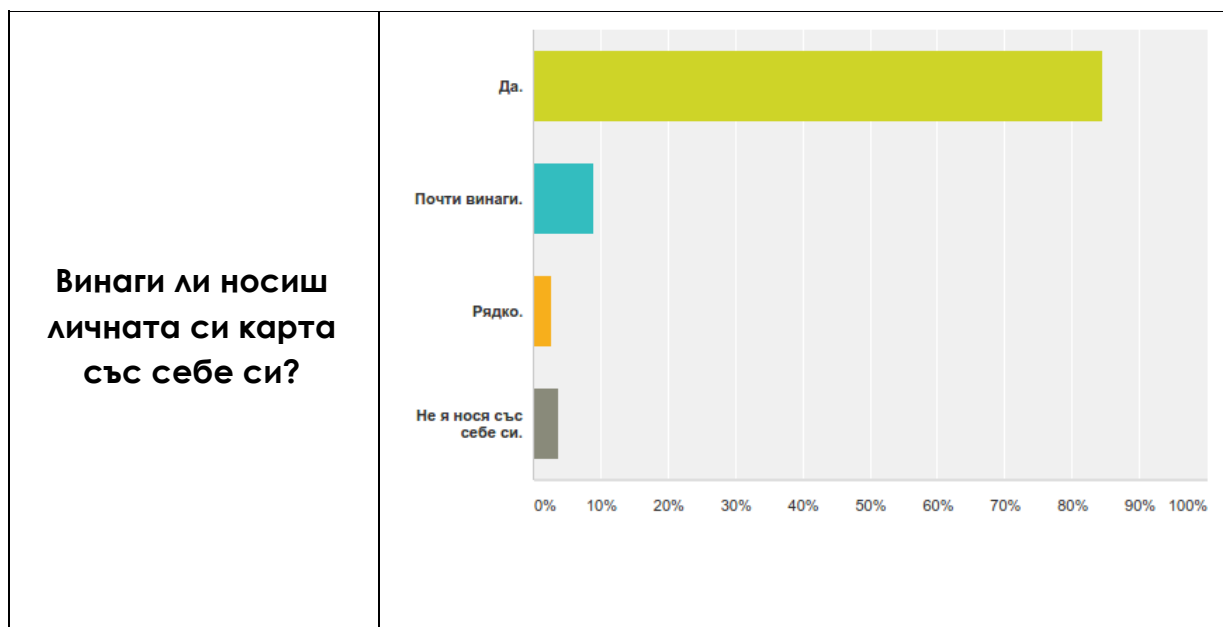

4. ДА „ИМАШ“ САМОЛИЧНОСТ – БОРБА С БЮРОКРАЦИЯТА?

Всеки гражданин е задължен да носи личните си документи със себе си – така повелява законът. С оглед личната безопасност и сигурност. С оглед безопасността и сигурността на останалите. Допитахме се до потребителите относно техния опит във връзка с притежанието и носенето на лични документи.

ЛИЧНИТЕ ДОКУМЕНТИ

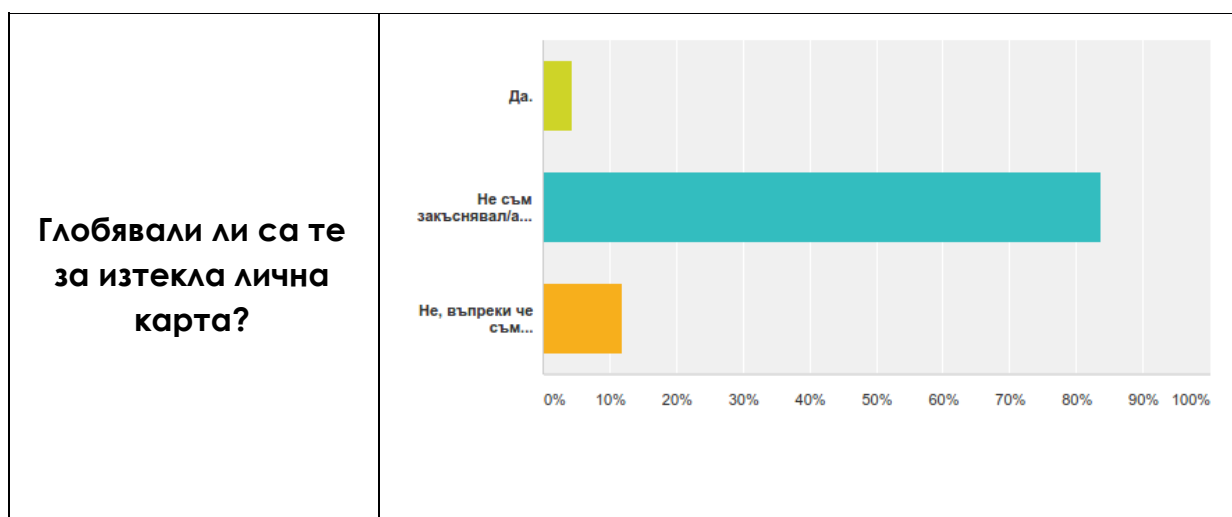
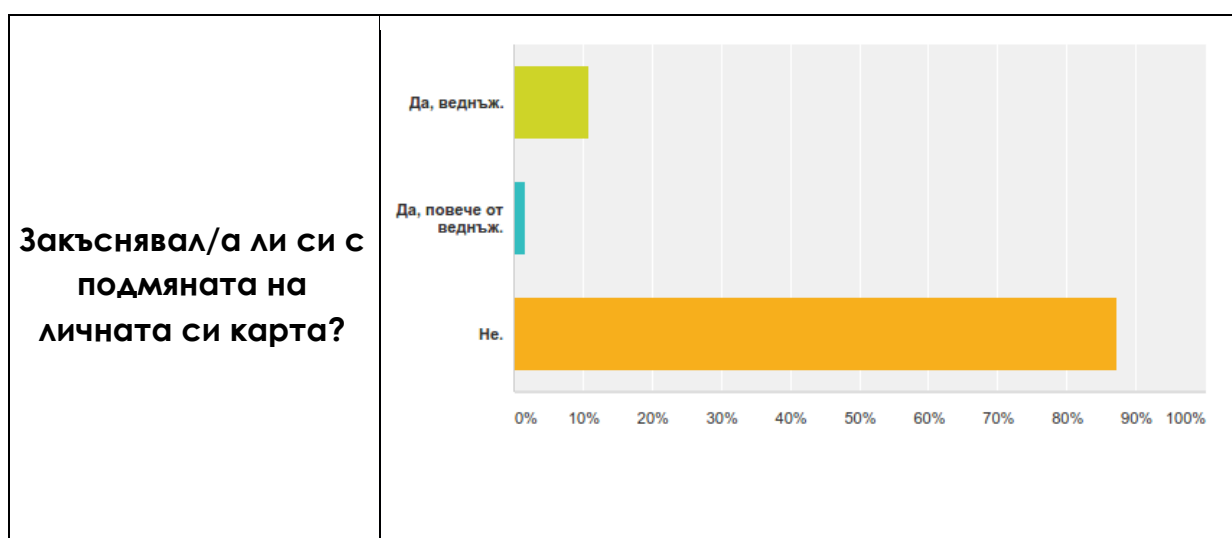
Най-напред попитахме потребителите спазват ли задължението си да носят своята лична карта със себе си. 85 % от запитаните споделиха, че „не се разделят“ с документа си за самоличност, 9 % почти винаги изпълняват това си задължение, а 2, 6 % - рядко. Относително нисък процент – 3 % не считат за необходимо да носят документите си за самоличност със себе си. За това свое нарушение обаче са глобявани едва половината от тях.

Личните документи имат срок на валидност. Попитахме потребителите случвало ли им се да закъснеят с подмяната на личната си карта. Изрядни в сроковете са 87, 3 %, които отговарят отрицателно. Близо 11 % са си позволили да не изпълнят веднъж това

свое задължение в срок. Едва 1, 7 % от анкетираните не са подменили в срок документа си за самоличност повече от веднъж.

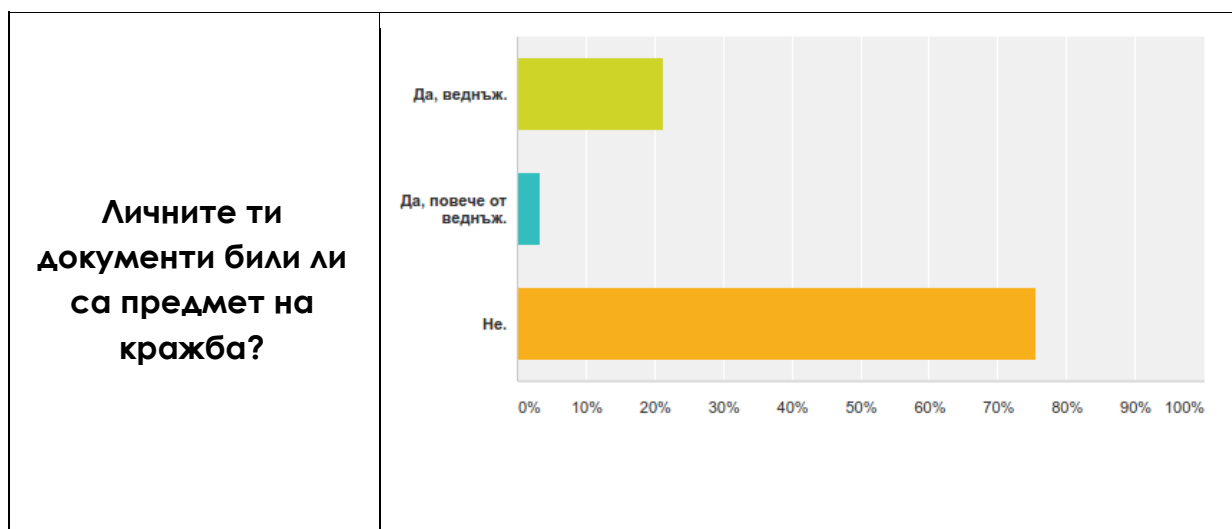
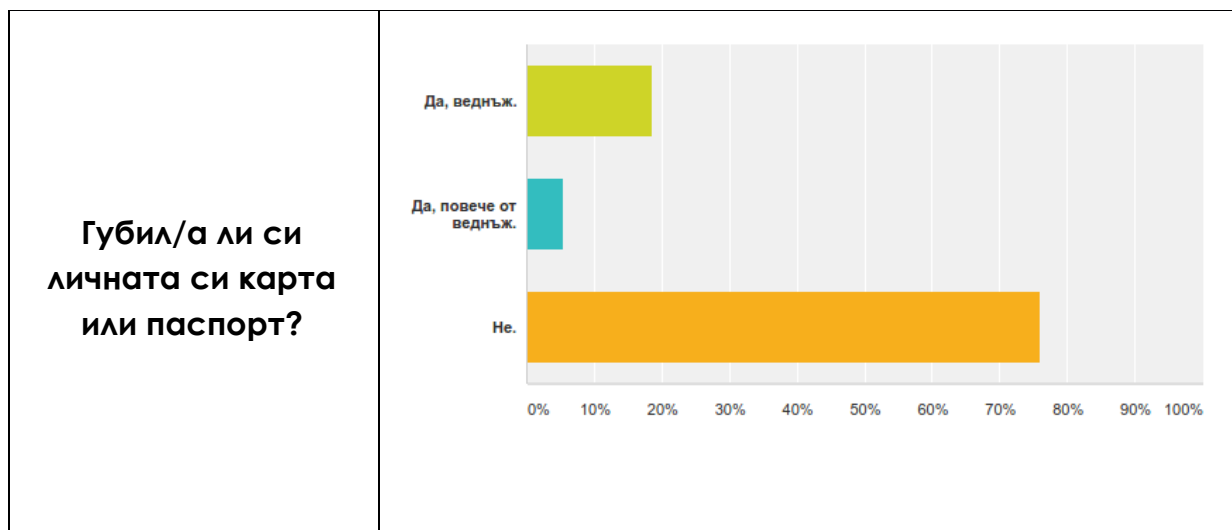
Дали обаче са последвали санкции или глобявани ли са потребителите за изтекла лична карта? Почти 12 % не са глобявани, въпреки че са се движили с изтекъл документ. Санкционираните неизрядни потребители са само 4, 3 %. По-голямата част от анкетираните – 83, 7 % не са закъснявали с подмяната на личната си карта.

Във връзка с личните документи се поинтересувахме какъв е опитът на потребителите с изгубените документи за самоличност. Малко по-малко от четвърт от анкетираните – 23 % са губили личната си

карта, като на 5 % от тях това се е случвало повече от веднъж. Свидетелството си за управление на МПС пък са губили една десета, като 1 % са допускали тази грешка повече от веднъж. Поискахме да разберем и личните документи на какъв процент от потребителите са били обект на грабеж – утвърдително на въпроса отговориха приблизително ¼ от запитаните, като почти 4 % от тях са били „спохождани“ от тази неприятност повече от веднъж.

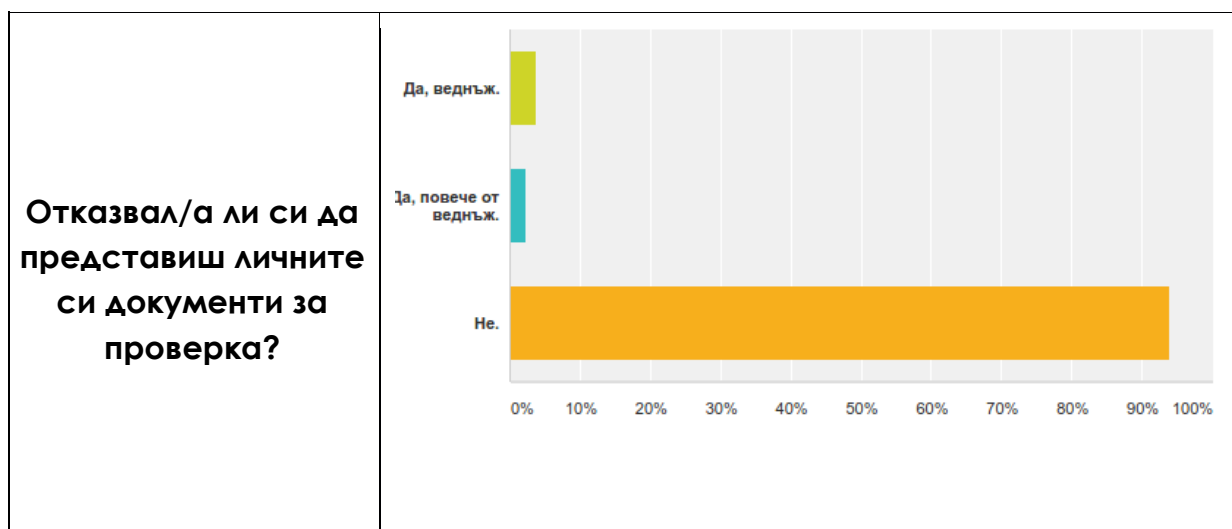
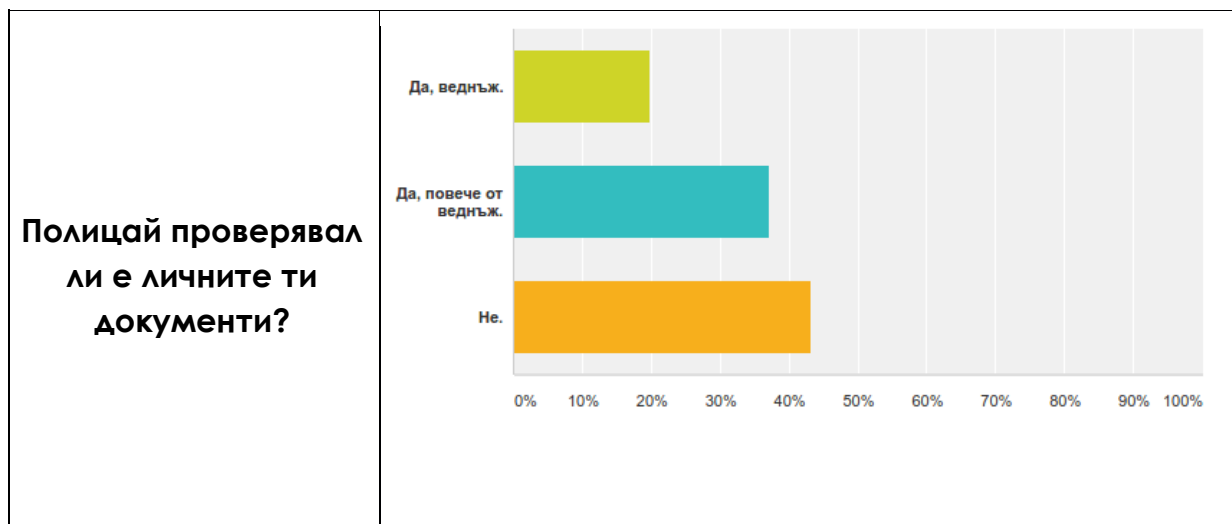
Приятно бяхме изненадани да разберем, че над 90 % от гражданите биха върнали в полицията или потърсили притежателят, ако намерят на улицата портфейл с документи и/или пари.

ПРОВЕРКА НА ЛИЧНИ ДОКУМЕНТИ

Правомощие на органите на реда в определени от закона случаи е да проверяват документите за самоличност на гражданите. Поинтересувахме се колко от анкетираните са били спирани за проверка на личните документи. Утвърдително отговориха около 57 %, като на 2/3 от тях това се е случвало повече от веднъж. Мнозинството от гражданите – 94 % са изпълнили това си задължение съвестно, докато една малка част – 6 %, са отказали да предоставят документите си за проверка.

От тях обаче по – малко от половината са били задържани от полицията на това основание. Малък е и процентът на глобяваните за неоказване на такова съдействие на органите на реда.

5. СИЛЕН СЪМ И МОГА ДА СЕ СПРАВЯ САМ! СРЕДСТВА ЗА ЛИЧНА САМОЗАЩИТА.

Личната сигурност и безопасност е „грижа“ на всеки един от нас. Да, разбира се, органите на реда бдят за тях всеки час от денонощието, но няма как да се винаги по всяко време и навсякъде. Затова много от нас решават да заложат на личните средства за самозащита.

Потърсихме опитът на потребителите във връзка с това налагало ли им се е да прибегват до самоотбрана, притичали ли са се на помощ на друг, какви са били последствията от самоотбрана, както и какви средства за самоотбрана използват, респ. имат ли оръжие и ако – да, регистрирано ли е, имат ли разрешително за него и използвали ли са го.

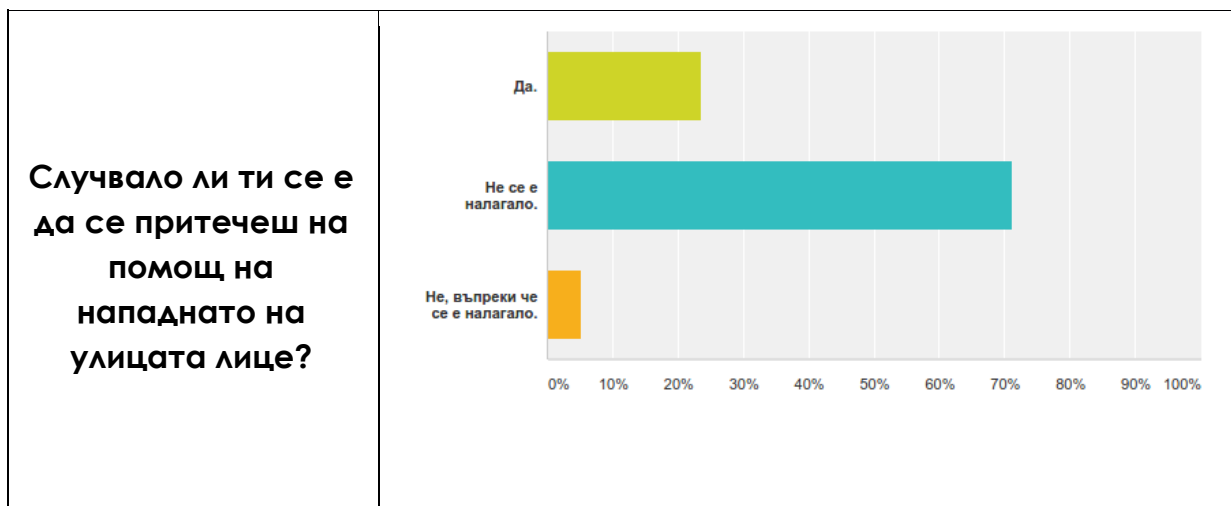
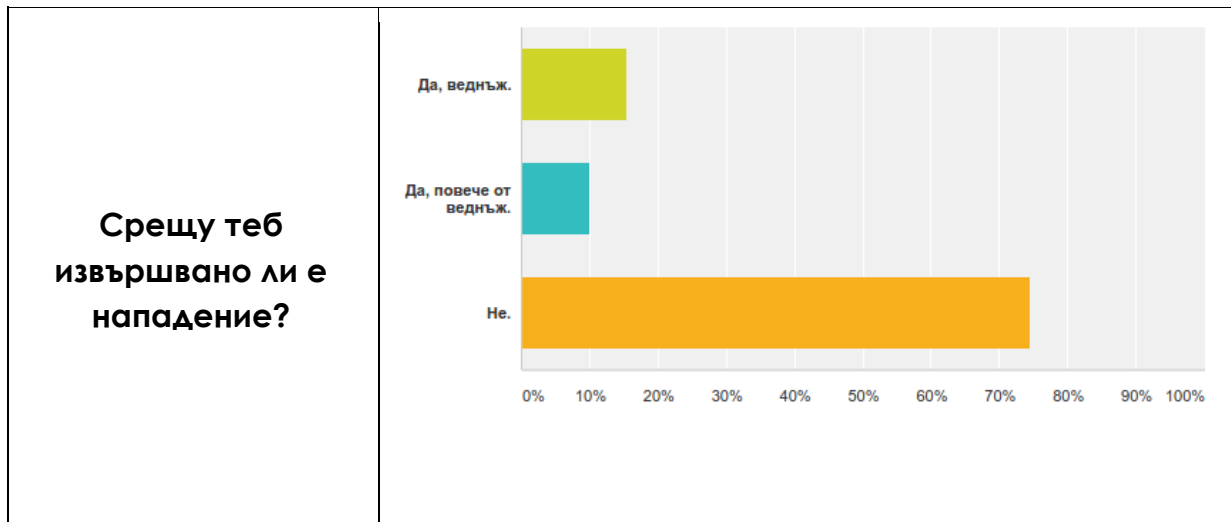
САМООТБРАНА

25

Поинтересувахме се колко от потребителите са ставали обект на агресия на улицата. Жертви на нападение веднъж са били 25, 4 %, като срещу 10, 1 % от тях е извършвано нападение повече от веднъж.

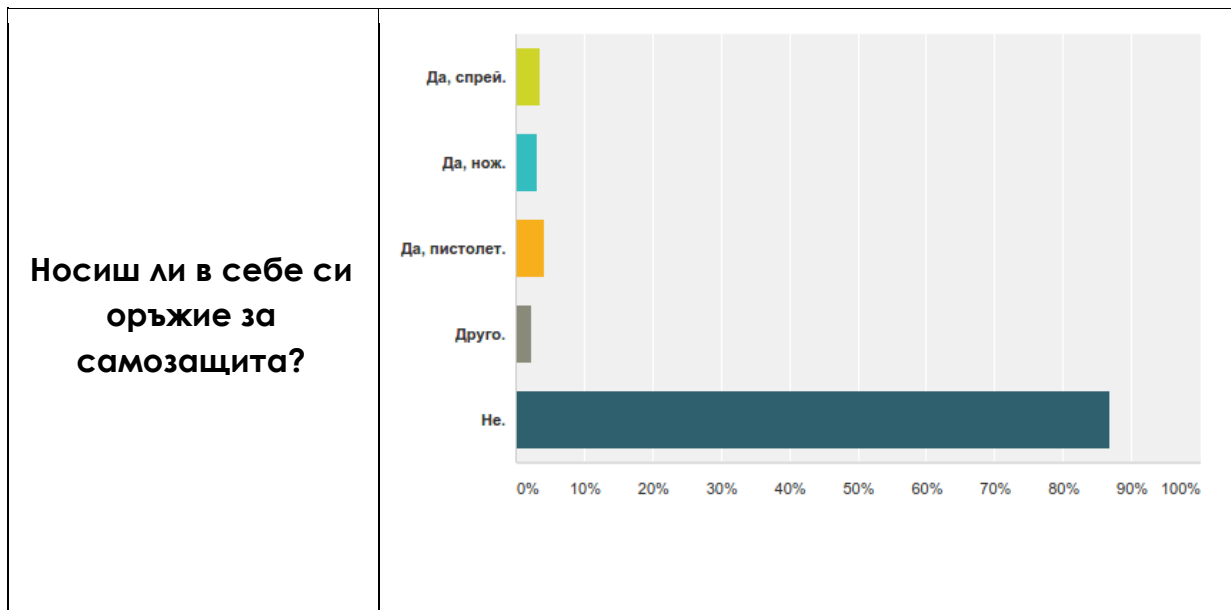
Не са били жертва на нападение пък 74, 6 %. Помощ на лице, жертва на престъпно посегателство са оказвали малко по-малко от четвърт от анкетираните – 23, 6 %.

Попитахме потребителите и обратното – нападали ли са човек. За наша приятна изненада 95, 8 % отговарят, че никога не са извършвали нападение. Нападение са извършвали един малък процент от запитаните 4, 25 %, като агресия повече от веднъж са проявявали 2, 2 %.

Във връзка с темата за самозащитата поискахме да разберем и на какви средства „разчитат“ потребителите. Запитани дали носят със себе си оръжие за самозащита – 86, 8 % отговарят отрицателно.

Със себе си пистолет носят – 4, 1 %, спрей – 3, 5 %, нож – 3, 2 %. Друго оръжие носят – 2, 4 %.

ПРИТЕЖАНИЕ НА ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ

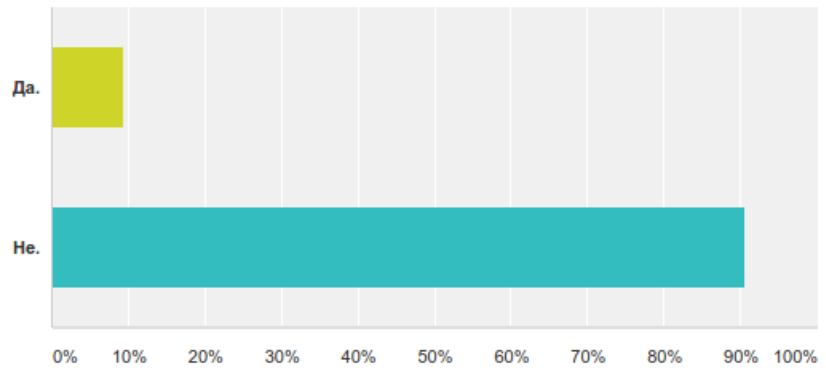
В темата за личните средства за самозащита специално внимание обърнахме на огнестрелните оръжия – предвид тяхната не малка обществена опасност и специалният режим, който е предвиден в закона за притежанието им.

По-голямата част от попълнителите анкетата – 90,7 %, не притежават огнестрелно оръжие. Въоръжени са се само 9,3 % от анкетираните. На въпроса дали са регистрирали оръжието си 70,8 % от потребителите отговарят положително.

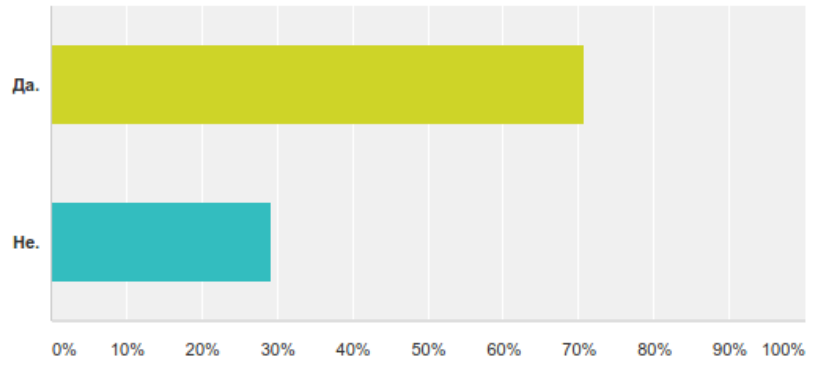
Неприятно ни изненада фактът, че това свое задължение не са изпълнили почти една трета от анкетираните - 29,2 %. Почти половината от анкетираните - 52 %, не са използвали притежаваното от тях оръжие.

Използва ли са оръжие около 48 % от запитаните, като за самозащита това са направили – 29,2 %, а за нападение - 18,8 %. Поинтересувахме се и какво е накарало потребителите да си закупят оръжие – мнозинството от тях посочват самоотбраната и личната и на близките им сигурност като водеща причина за този избор.

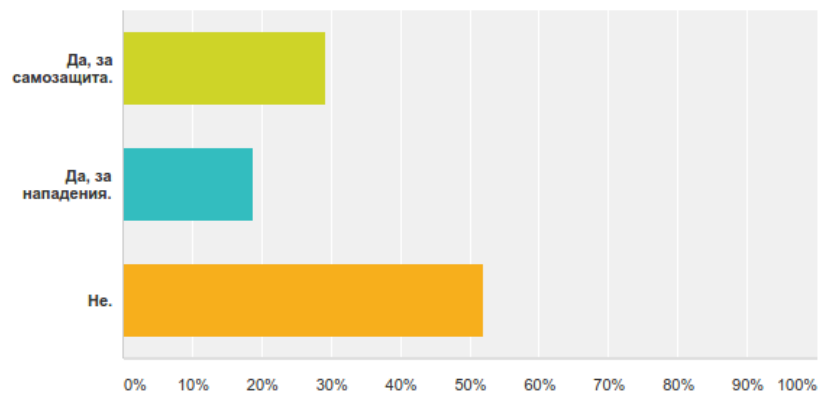
Имаш ли оръжие?

Регистрирал/а ли си оръжието си?

Използвал/а ли си оръжие?

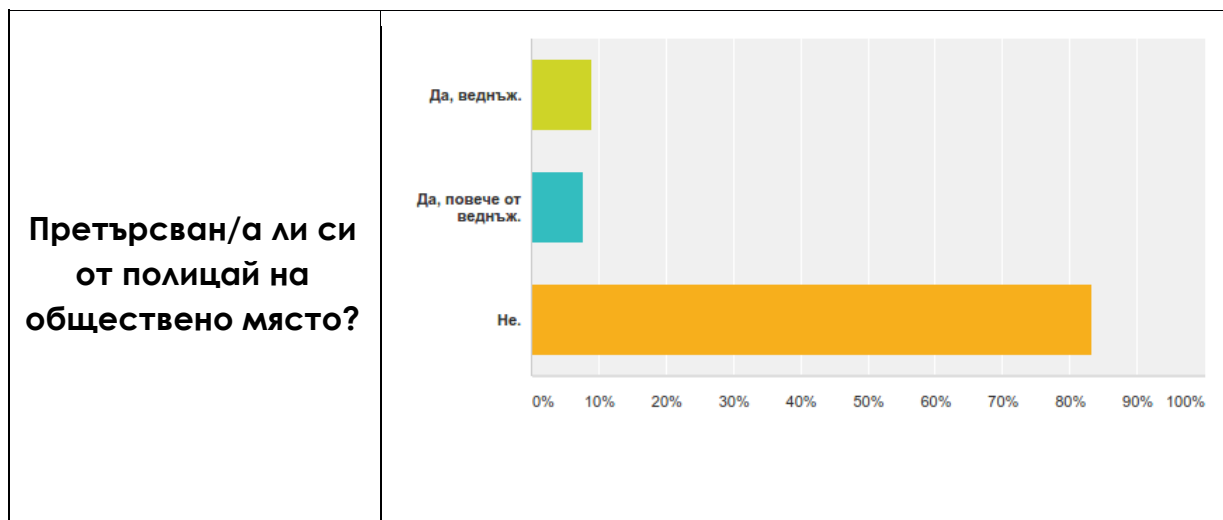

6. ИМА ГРАНИЦА МЕЖДУ ПРАВОМОЩИЯТА НА ПОЛИЦИЯТА И ПОЛИЦЕЙСКИЯ ПРОИЗВОЛ. КАК ДА СЕ ЗАЩИТЯ?

В тази част от доклада решихме да обърнем внимание на начина, по който органите на реда упражняват своите правомощия. Спряхме вниманието си на някои от най-критичните за гражданите ситуации като претърсване, обиск и задържане. Най-интересни за екипа ни бяха данните за това, доколко гражданите са склонни да се оплачат, когато считат, че правата им са нарушени от полицейските служители и дали сигналите и жалбите дават резултат.

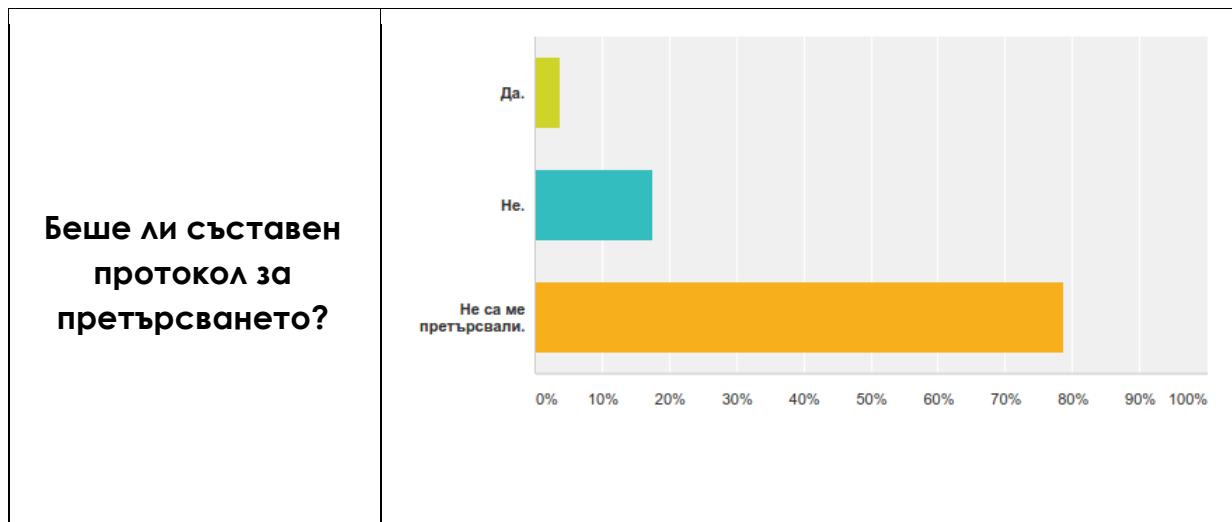
ПРЕТЪРСВАНЕ

Почти 20 % от анкетирания споделят, че са били претърсвани на обществено място от полицаи. За близо 50 % от тях това не е било единичен случай.

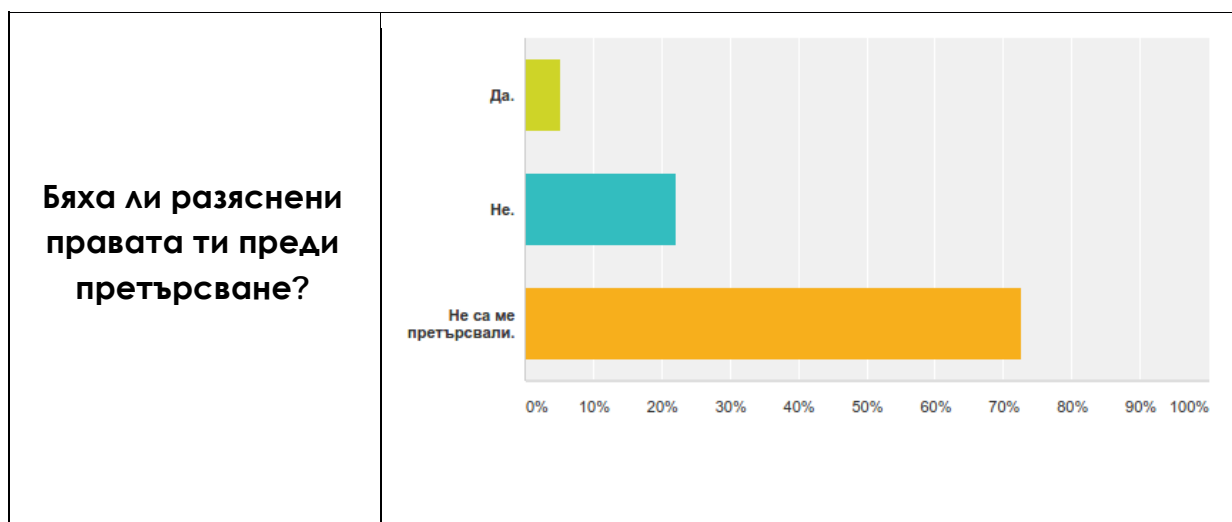

Гражданите имат определени права, когато са обект на претърсване. На първо място законът повелява, че претърсваният трябва да бъде от същия пол както и лицето, което е обект на претърсването. Това е едно от правата, които се като цяло се спазват от органите на реда. Едва 5 % от участвалите в анкетите

споделят, че са били претърсвани от служител от другия пол. Не така обаче стои въпроса със съставянето на протокол от претърсването, което е задължителна стъпка в процедурата. В едва един на всеки пет случая длъжностното лице съставя протокол за претърсването.

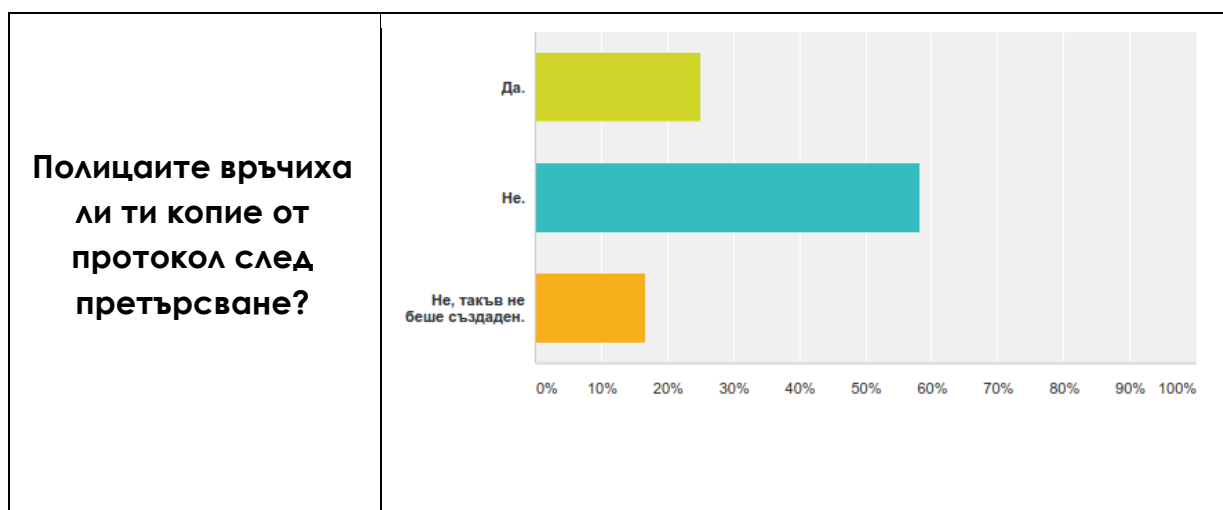
Притеснителни са данните и за друго задължение на полицейските органи, а именно разясняването на правата на претърсвания преди започване на процедурата. Всеки четири от пет потребителя, които са били претърсвани, споделят, че правата им не са били разяснени предварително.

Повечето анкетирувани споделят, че не е имало очевидна причина за претърсването. Често то е било съпроводено от проверка на лични документи или е било във връзка с проверка на органите на КАТ.

ПРЕТЪРСВАНЕ НА ЖИЛИЩЕ

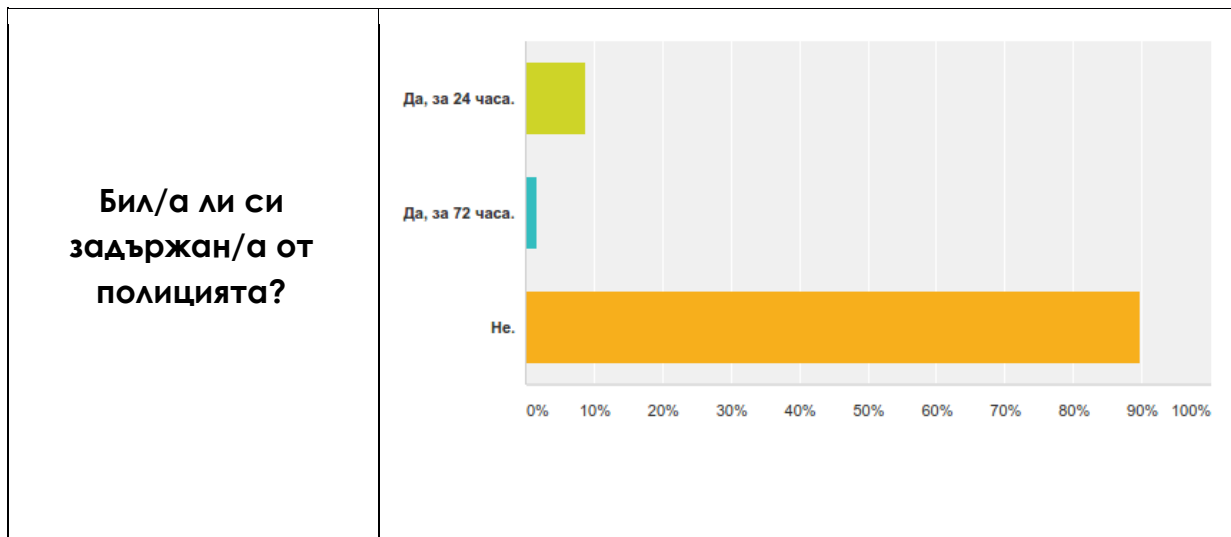
Случаите на претърсване на жилището са по-редки от претърсването на обществено място. 7 на 100 твърдят, че домът им е бил претърсван от полицейските органи. За съжаление относно задължението на служителите на МВР за съставяне на протокол от действията, които извършват, положението е подобно на претърсването.

В приблизително половината от случаите на претърсване на жилище същото е било съпроводено с изземване на вещи.

ЗАДЪРЖАНЕ

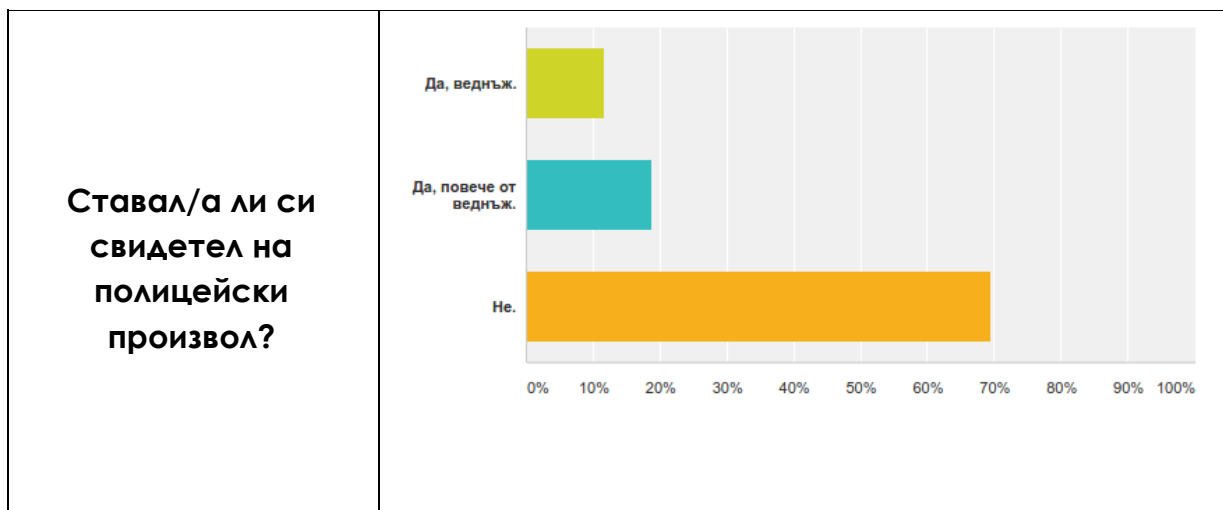
Притеснително висок е процента на участвалите в анкетата, които признават, че са бил изадържани от полицията. Един на всеки 11 е бил задържан за поне 24 часа.

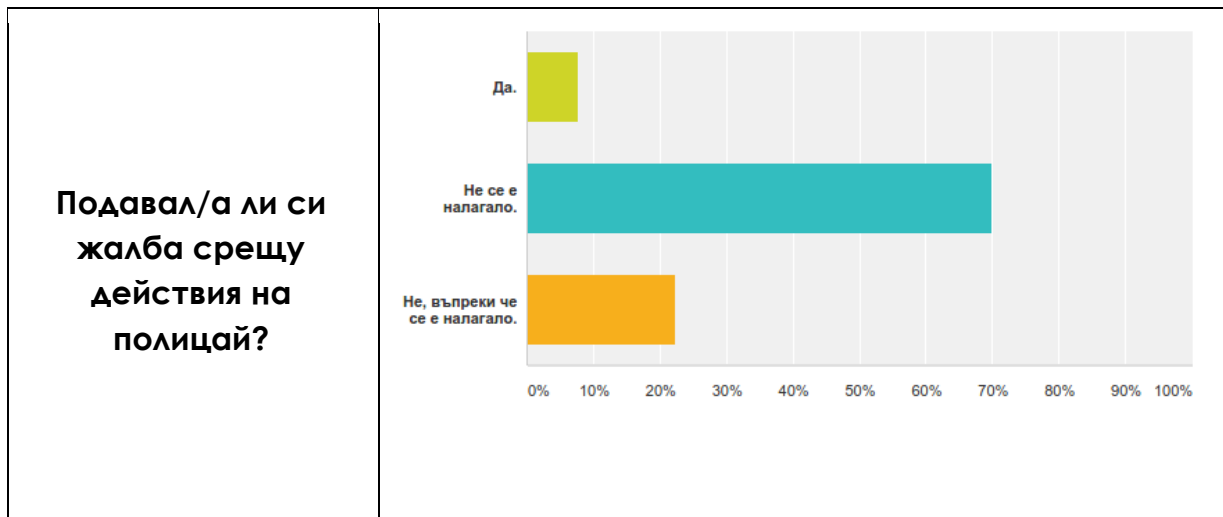
Сред причините за задържане изпъкват употребата на алкохол или притежание на наркотични вещества. Отново, както и при претърсването, разясняването на правата на засегнатите е по-скоро рядкост, отколкото практика.

ОТНОСНО ПОЛИЦЕЙСКИЯ ПРОИЗВОЛ

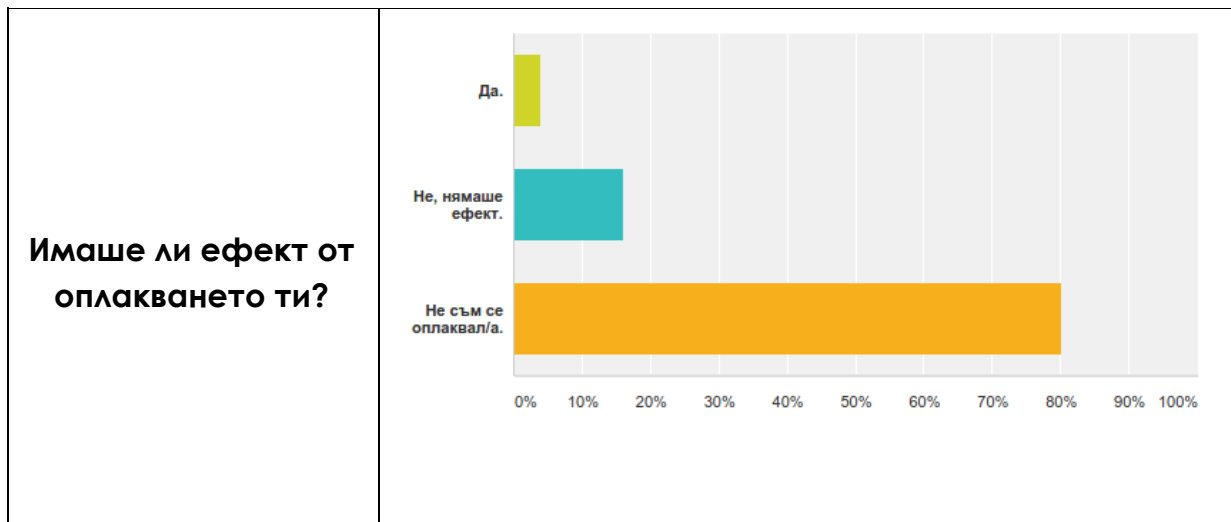
Както посочихме и по-горе в доклада данните за критичното отношение на гражданите към работата на полицейските органи, представляваха най-голям интерес за екипа ни. Положителното от проведените анкети е, че едва 30 % твърдят, че са ставали свидетели на полицейски произвол. Сред тях обаче преобладават случаите, в които това не е било единична практика.

Незаконосъобразните действия на органите на реда би трябвало да провокират свидетелите на такива прояви да подадат жалба пред компетентните органи. Това обаче, за съжаление, се случва в едва една четвърт от случаите.

Още по-малък е процентът от случаите, в които сигнала на потребителя е довел до очаквания резултат. Това се случва при половината подадени жалби.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За съжаление данните, които събрахме и анализирахме от проведените анкети показват, че полицейските органи твърде често има склонността да нарушават закона при изпълнение на правомощията си. Неспазването на гражданските права при определени процедури води впоследствие до проблеми в наказателното преследване, когато съответните действия бъдат обявени за невалидни от съда.

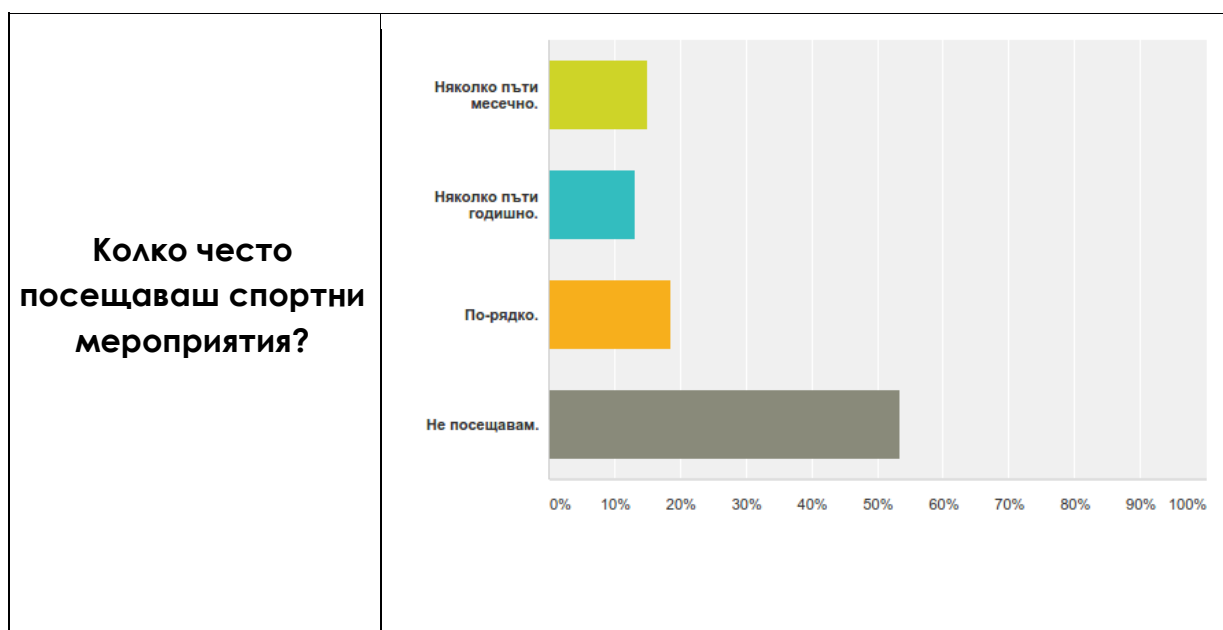
Притеснителен е фактът, че гражданите, дори и да станат жертва или свидетел на полицейски произвол, рядко сигнализират компетентните органи за това. Това донякъде вероятно се дължи на факта, че в голяма част от случаите жалбите не водят до търсения резултат.

7. КРАЧКАТА ВСТРАНИ ОТ „ПРАВИА ПЪТ“ = СБЛЪСЪК СЪС ЗАКОНА С ПОСЛЕДИЦИ ЗА ЦЯЛ ЖИВОТ. ДАЛИ?

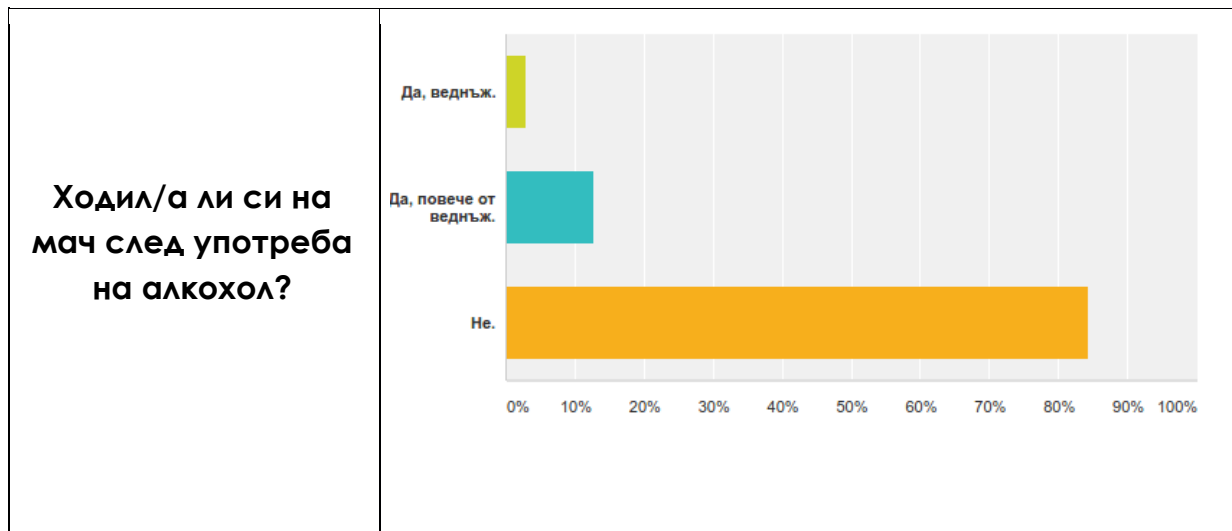
В следващата част от доклада се спряхме на някои специфични ситуации, в които гражданите са тези, които нарушават закона. Решихме да обърнем внимание на хулиганските прояви, включително при спортни събития и подкупа.

ОПАЗВАНЕ НА РЕДНА ПРИ СПОРТНИ МЕРОПРИЯТИЯ

Сравнително нисък (около 30) е процентът на анкетираните, които посещават редвоно спортни мероприятия. Най-запалените потребители, които посещават подобни събития, няколко пъти в месеца, са около 15 на 100.

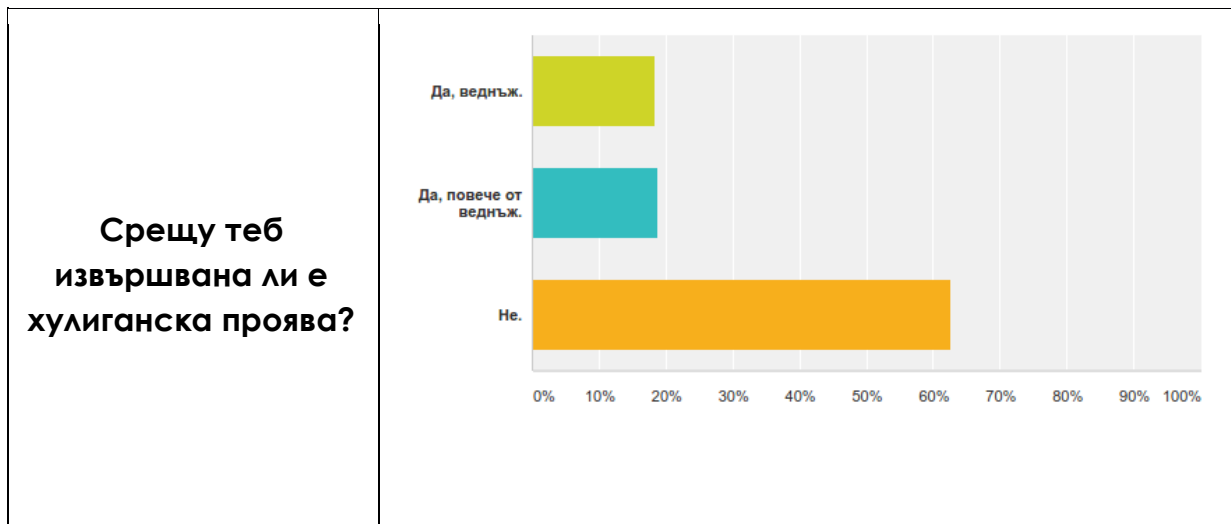
Близо 12 на 100 твърдят, че са внасяли забранени предмети на спортните мероприятия, които посещават. Над 15 % пък са посещавали такива след употреба на алкохол.

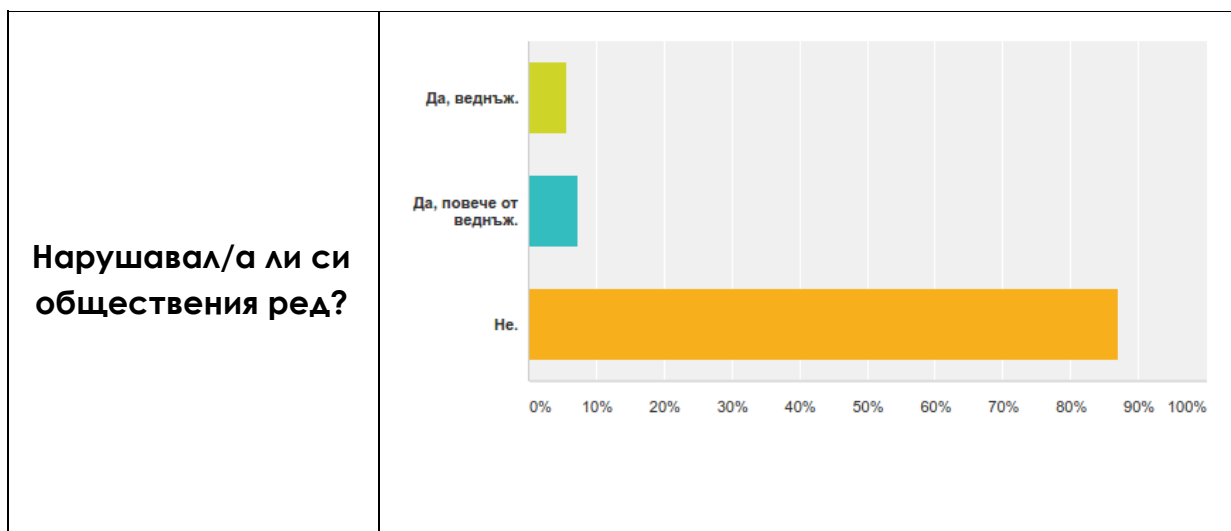
Употребата на алкохол или опитът за внасяне на забранени предмети често се съпровождат от отказ от допускане до съответното спортно мероприятие. За целта обаче съответното обстоятелство трябва да бъде констатирано от органите на реда. На 14 % от участващите в анкетите им се е случвало да им бъде отказан достъп до спортно събитие като в повечето случаи това се е случвало повече от веднъж.

ХУЛИГАНСКИ ПРОЯВИ

Около 37 % от анкетирания споделят, че срещу тях в живота им срещу тях е била извърпвана хулиганска проява, а в почти половината от случаите, тези, които са отговорили на въпроса утвърдително са ставали жертва на подобни действия повече от веднъж.

Въпреки че близо 40 % твърдят, че са били жертва на хулиганска проява, едва 13 на 100 признават, че са нарушавали обществения ред по един или друг начин.

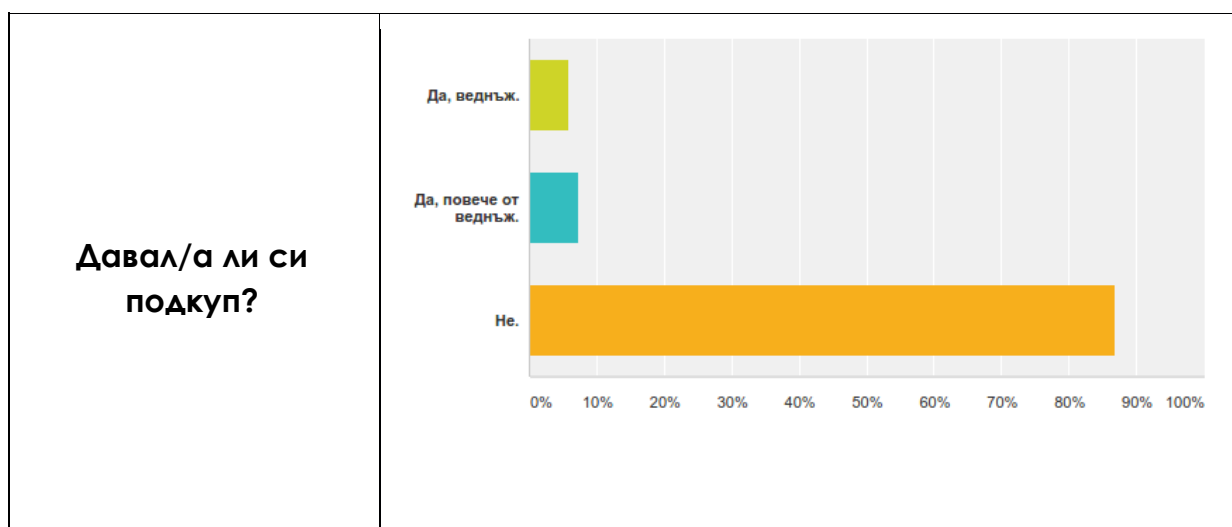
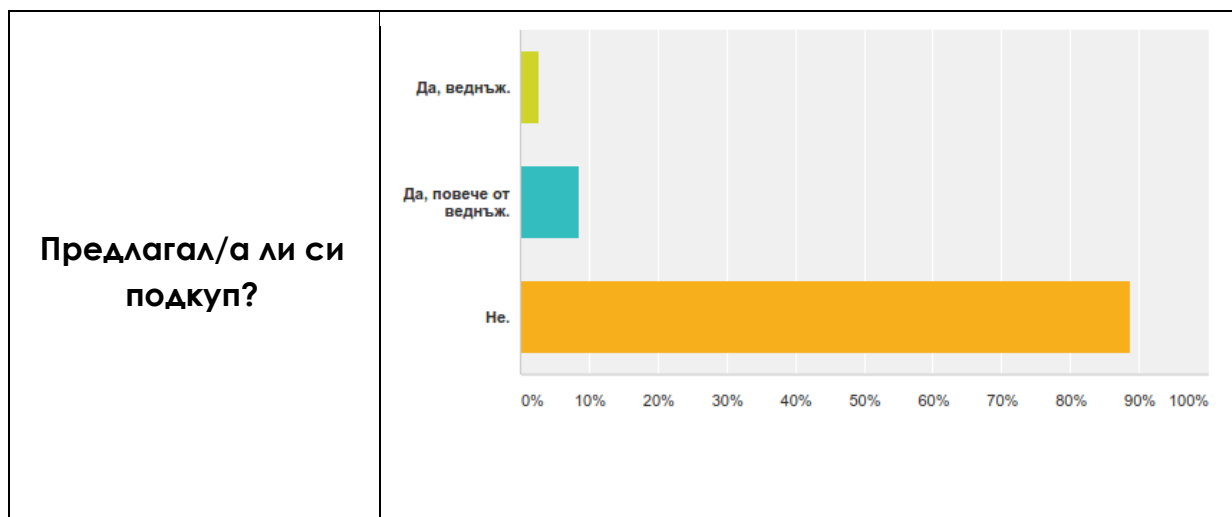
За да бъдат ограничени случаите на нарушаване на обществения ред, подобни прояви трябва да бъдат санкционирани от органите на реда. Това обаче се случва в едва половината от случаите.

Особено притеснителни са данните, че в над половината от случаите хулиганските прояви се извършват от непълнолетни или дори малолетни лица. Най-често нарушаването на реда е свързано с увреждането на чужда частна или общинска собственост. На следващо място се нареждат случаи, в които се е стигало до бой между граждани.

ПОДКУП

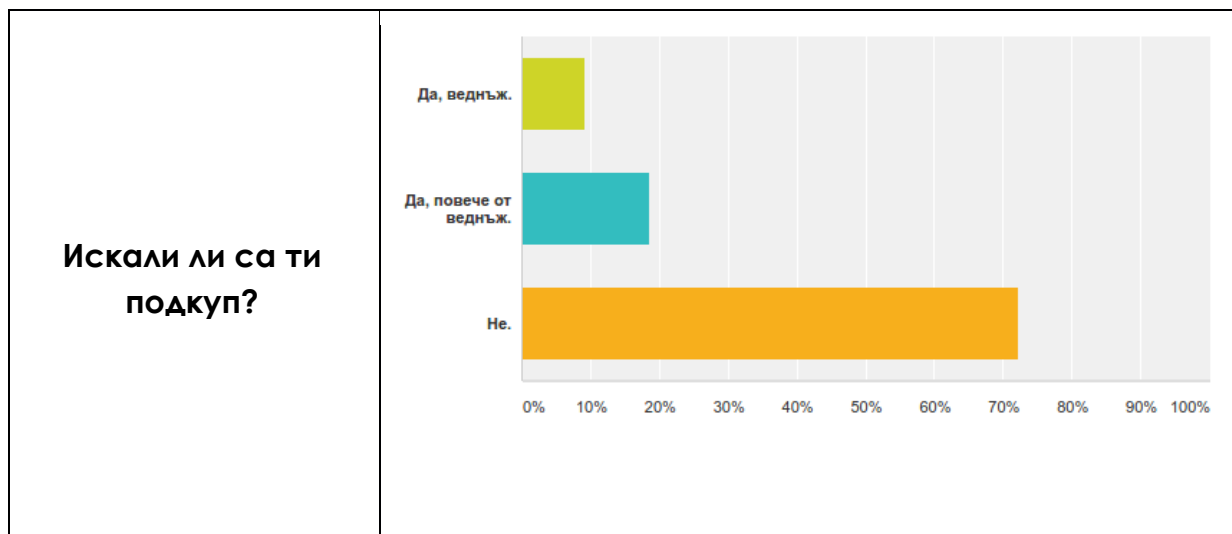
Една от причините действията на полицейските органи често да не са достатъчно ефективно се крие разнообразните корупционни практики в сектора. В тази връзка за нас бяха изключително интересни данните, които получихме относно опит на потребителите с предлагането и даването на подкуп.

Малко над 13 % от анкетиранията признават, че са давали подкуп, често повече от веднъж. Почти идентичен е процентът на потребителите, които са предлагали подкуп.

Значително по-голям е процента на анкетираните, които твърдят, че им се е случвало да им бъде поискан подкуп. Почти трима от всеки десет са попадали в такава ситуация. Едва малко над 5 % пък признават, че самите те са получавали подкуп.

Едва ли ще изненадаме някой, съобщавайки, че най-честата ситуация, в която бива предлаган, искан и даван подкуп е проверката от органите на КАТ.

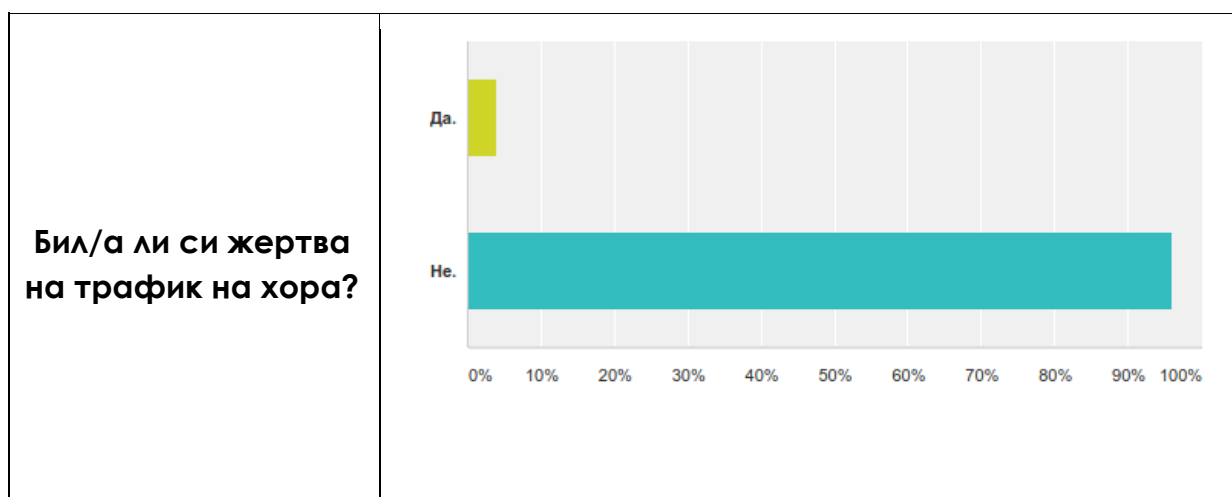
8. ЖЕРТВА СЪМ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕ! ДА ПОДАМ ИЛИ ДА НЕ ПОДАМ ЖАЛБА В ПОЛИЦИЯТА?

Вероятно най-значимата тема в нашето изследване беше тази за жертвите на престъпления. Решихме да спрем вниманието си както на някои по-сериозни престъпления като трафика на хора и кражбата, така и на някои не чак толкова общественоопасни като обидата и клеветата. Проучихме и въпроса доколко гражданите имат вяра в разследващите и съдебните органи и дали са склонни да инициират производство със сигнал или дори с тѣжба.

ТРАФИК НА ХОРА

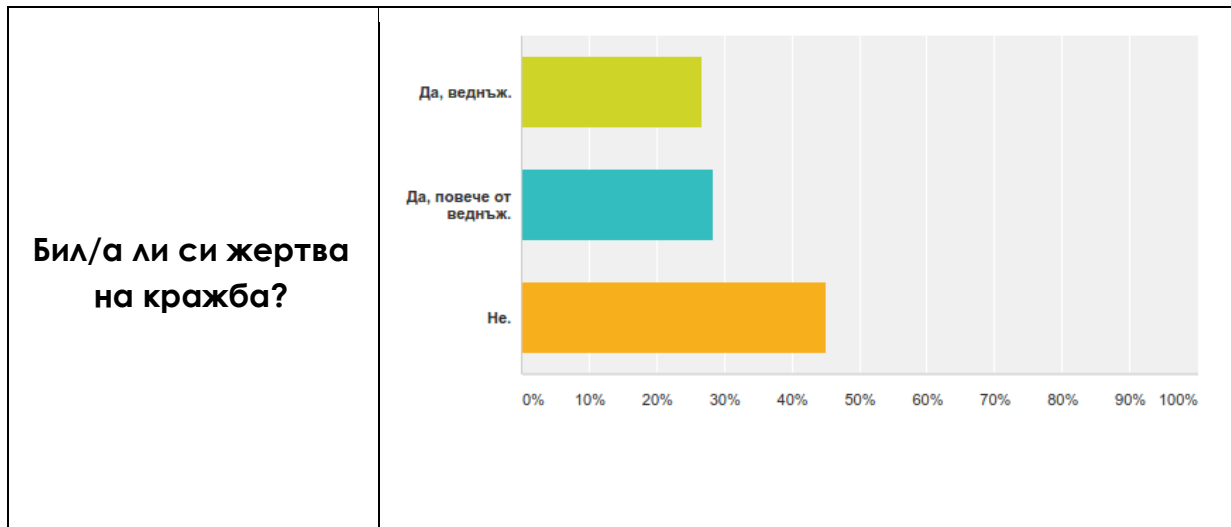
Трафикът на хора в световен мащаб е едно от най-сериозните нарушения на човешките права. Той често се извършва като организирана престъпна дейност, а в България в повечето случаи е с трансграничен елемент.

3 % от анкетираните споделят, че са били жертва на трафик на хора, което е притеснителна статистика. Законът дава право на пострадалите от такова престъпление да получат безплатна правна помощ, но до предоставянето на такава на практика не се случва.

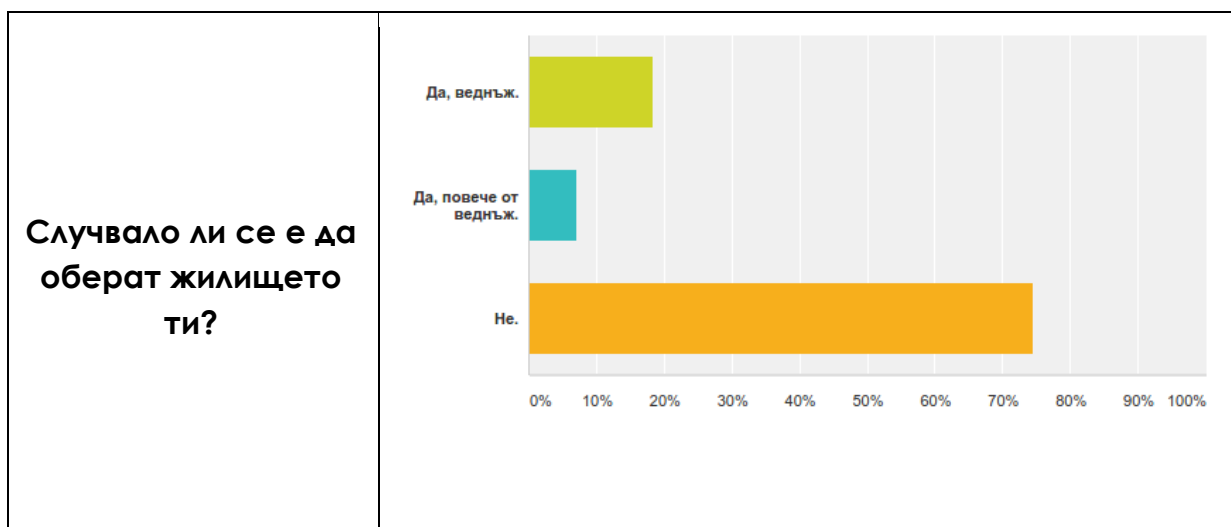
КРАЖБА

Негативният потребителски опит при кражбите, разбира се, е значително по-богат. По-малко от 50 % са анкетираните, които могат да бъдат доволни от това, че никога не са ставали жертва на кражби. Близо 30 % пък са най-засегнатите от това престъпление – гражданите, чието имущество е било крадено повече от веднъж.

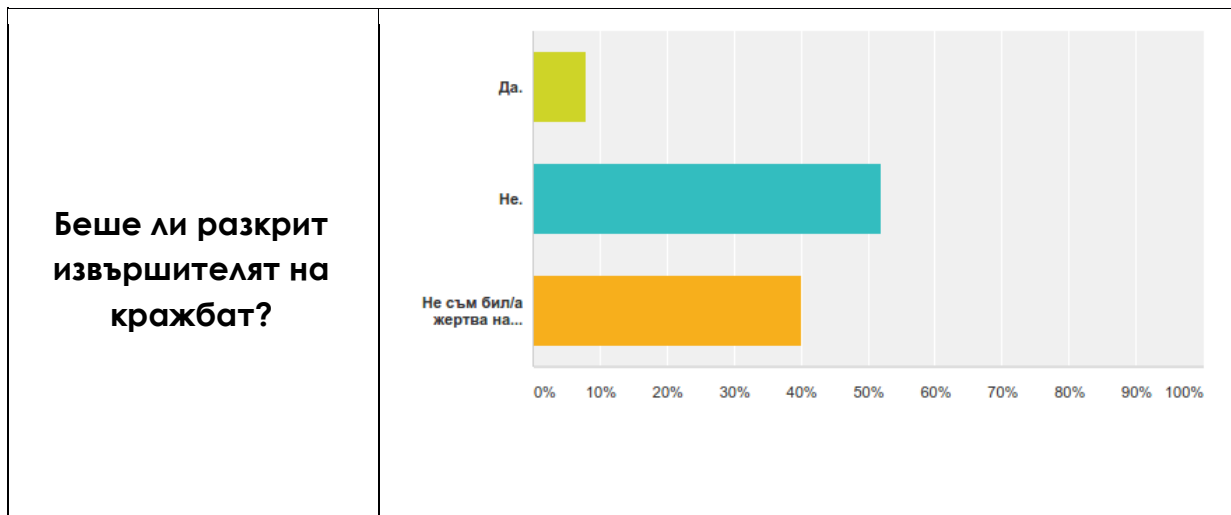

В малко над 25 % от случаите кражбата е била извършена от жилището на пострадали. При 7 % това се е случвало дори повече веднъж.

41

Може би най-негативната статистика е тази за разкритите, респективно неразкритите кражби. Едва в 13 на всеки 100 кражби извършителят на престъплението е бил разкрит от органите на реда.

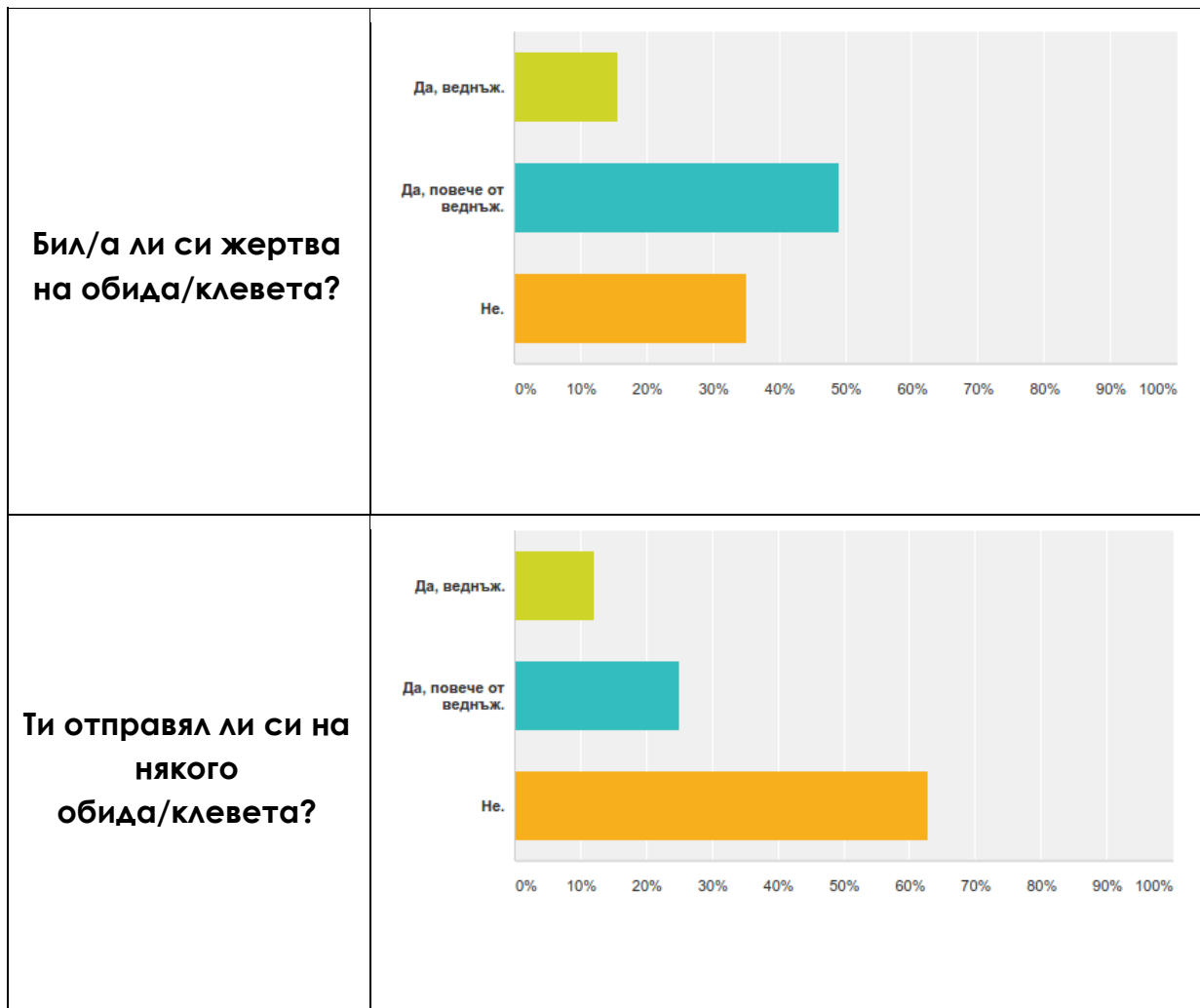

Най-често предмет на кражбата са пари, портфейли, дамски чанти и мобилни телефони, което е симптоматично за проблема с битовата престъпност и дребните кражби на обществени места. При проникване в жилището крадците най-често отнемат техника или бижута.

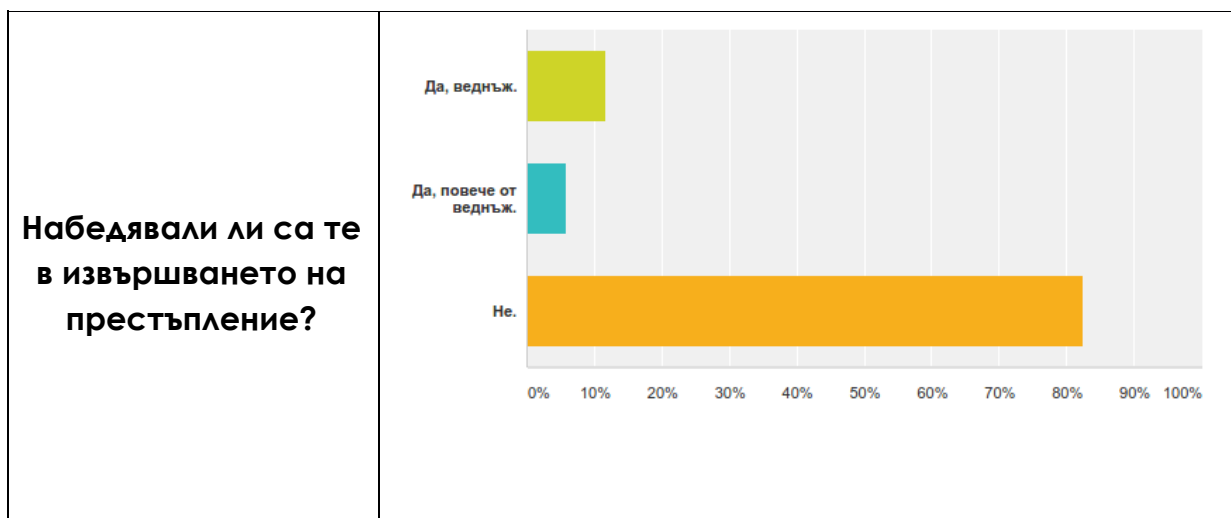
ОБИДА И КЛЕВЕТА

По-незначителните по принцип като последици за пострадалия престъпления, на които обърнахме внимание, са обидата и клеветата.

Цели 66 % от участващите в анкетата считат, че са били жертва на обида или клевета от престъпен характер поне веднъж в живота си, а почти половината твърдят, че това се е случвало нееднократно. Два пъти по-малко пък са потребителите, които признават, че са нанасяли обида или пък са били извършите на клевета.

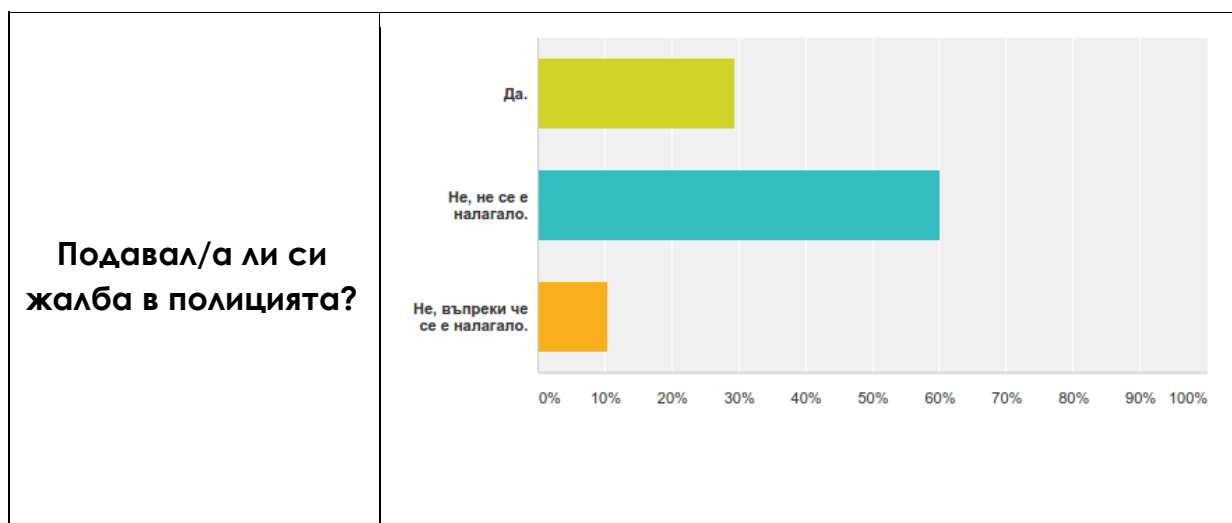
Малко над 20 % от потребителите споделят, че за тях са били разгласявани лъжливи сведения чрез средствата за масова комуникация, което е изключително висок процент. 17 на 100 пък твърдят, че са били набеждавани в извършването на престъпление.

Макар че изключително голяма част от анкетираният твърдят, че са били жертва на обида или клевета по един или друг начин, на практика нищожен е дялът на тези, които са решили да потърсят защита на правата си по съдебен ред. За предпочитане е или игнорирането на подобни действия или много често саморазправата.

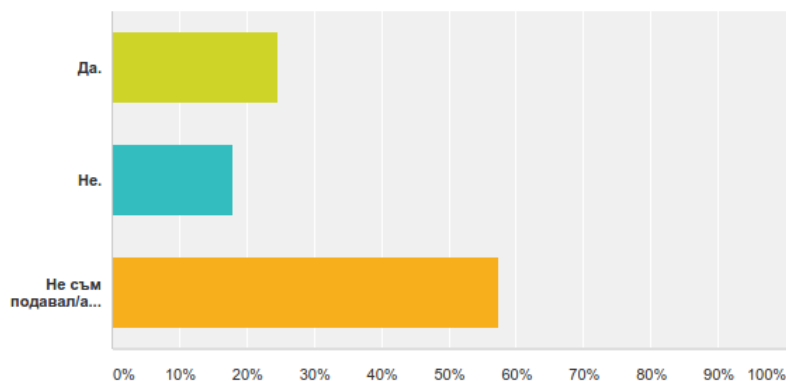
ПОДАВАНЕ НА ЖАЛБА ПРИ ПРЕСТЪПЛЕНИЕ

Очакваната реакция, която би трябвало да провокира едно престъпление, е, разбира се, сигнализирането на компетентните органи и образуването на наказателно производство. В тази връзка решихме да изследваме опита на потребителите, когато изпаднат в качеството пострадал от престъпление. В почти три четвърти от случаите анкетираният подават жалба в полицията, когато срещу тях бъде извършено престъпление. Това означава, че по отношение на 25 % от престъплението възможността за разкриването им се губи още на този етап – непосредствено след извършването им.

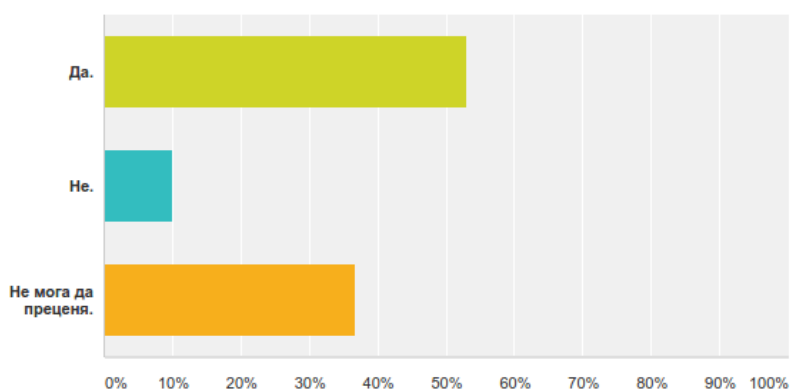
От друга страна, в 4 от 10 случая, когато е подадена жалба, анкетираният споделят, че изобщо не се е стигнало до проверка от страна на полицейските органи. По този начин още над 25 % от престъпленията остават на практика неразкрити. Може да се направи извод, че половината престъпления остават неразрешени поради факта, че за целта не са извършвани каквито и да действия, било то по вина на засегнатите граждани, било поради бездействието на полицията.

Полицията извърши ли проверка след подадената жалба?

В останалите по-малко от 50 % все пак се стига до разследване под една или друга форма. Само в под една трета от случаите обаче се стига до следващата стъпка, а именно образуване на досъдебно производство. В крайна сметка тази фаза от разследването достигат по-малко от 15 % от престъпления. С оглед тази статистика е напълно разбираем фактът, че едва 10 % от анкетираните заявяват, че в тяхното населено място няма проблем с битовата престъпност.

В твоето населено място има ли проблем с битовата престъпност?

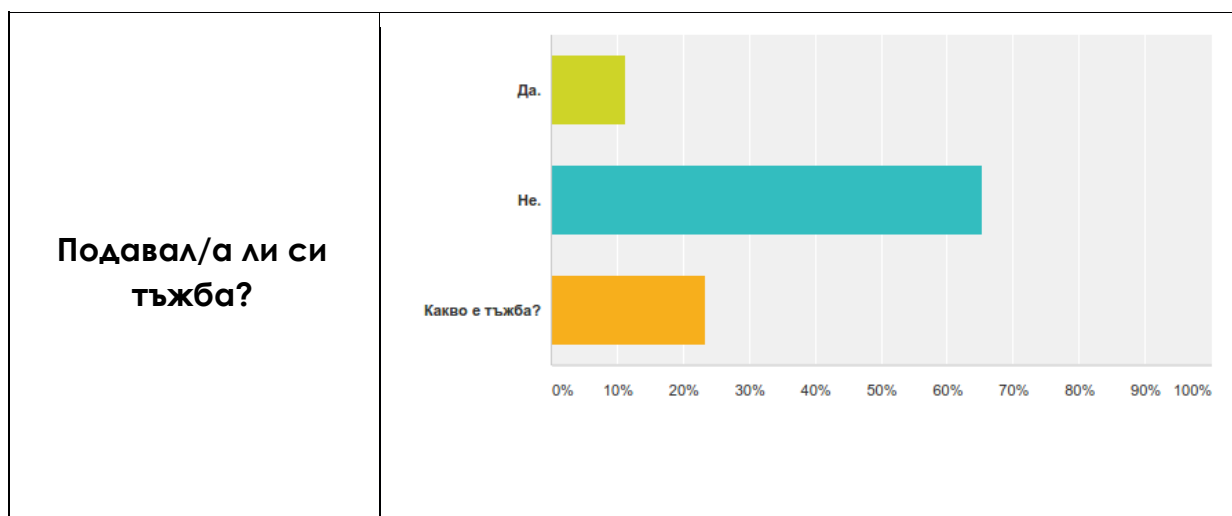
ТЪЖБА И ГРАЖДАНСКИ ИСК В НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС

Доколкото гражданите все пак участват сравнително активно в наказателния процес, когато трябва да инициират същия чрез сигнализиране на компетентните органи с жалба, същото не може да се каже за престъпленията от частен характер.

11 % от потребителите са отговорили, че се е случвал ода подават тѣжба до съда. За сметка на това двойно повече изобщо не са запознати със значението на понятието „тѣжба“.

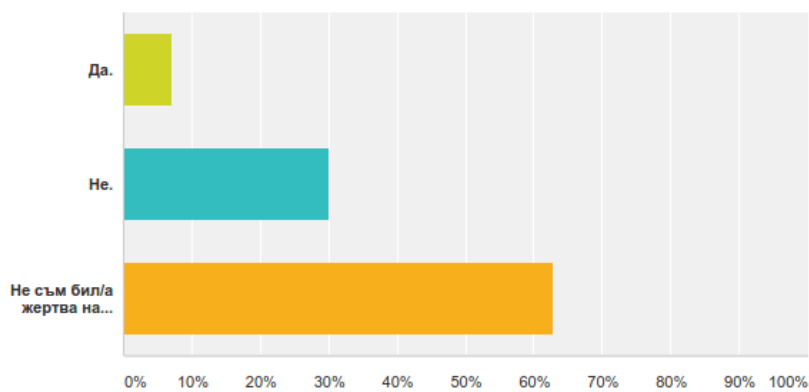
По-малко от половината от тези, които са споделили, че са подавали тѣжба, са използвали професионална правна помощ за целта.

Още по-малко (7 %) са се присъединявали в наказателно производство с граждански иск срещу обвиняемия.

Липсата на активна позиция на засегнатите от престъпление граждани е причина и за друга негативна статистика. Едва в един на всеки пет случая вредите, които са били нанесени посредством престъпното деяние са били възстановени.

Бяха ли възстановени вредите, които претърпя от престъпление?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

КАКВО ПОСТИГНАХМЕ

В настоящия доклад обърнахме внимание на отношенията между гражданите и полицейските органи. Изследвахме опита на потребителите в ситуациите, в които са били жертва на престъпление или нарушение или самите те са извършвали незаконосъобразни действия. Когато започна нашето проучване си поставихме следните въпроси:

1. Доколко гражданите спазват правилата за движение по пътищата и какви са най-често срещаните проблеми при проверката от органите на КАТ?
2. Спазват ли се правата на гражданите при зачестилите случаи на видеонаблюдение или използване на специални разузнавателни средства?
3. Какво е впечатлението на потребителите за различните привилегии на управляващите при наказателното преследване и съпоставими ли са те на някои от най-тежките престъпления, които се извършват в опит дадено лице да се домогне до властта?
4. Какви проблеми срещат гражданите със своите лични документи, спазват ли задължението си за тяхното поддържане и актуализиране?
5. До каква степен гражданите са запознати с позволените средства за самозащита и кога са склонни да прибегнат до такава?
6. Дали органите на реда спазват стриктно закона, когато са в позиция да изпълняват своите правомощия?

7. В кои ситуации гражданите най-често извършват нарушения и в каква част от случаите се създава или използва възможността за даване на подкуп?
8. Склонни ли са жертвите на престъпления да потърсят активно правата си чрез сезиране на компетентните органи или образуване на дело по своя инициатива?

Получихме обратна връзка по много и разнообразни теми. Най-интересни за нас бяха данните, които изследвахме във връзка с поведението на потребителите на пътя. Проверихме каква част от гражданите и колко често нарушават правилата за движение и какво е поведението им при проверка от страна на органите на реда.

Друга изключително интересна за нас тема беше поведението на служителите на МВР при изпълнение на техните правомощия. Изследвахме, в кои ситуации най-често полиците не изпълняват собствените си задължения при налагането на закона и кога са склонни да се отклонят от неговите предписания по-драстично закона и да проявят произвол.

Може би най-важната тема е тази за доверието, което гражданите имат в разследващите и съдебните органи. Данни за това получихме от анкетите, които изследват активността на гражданите в наказателното производство. Проверихме каква част от престъпленията изобщо стигат до ефективно разследване и дали засегнатите лица са склонни само да поемат водещата роля, приемайки качеството тъжител.

КАКВО ОЧАКВАХМЕ?

Очаквани за нас бяха данните, че голяма част от анкетиранияте граждани са били обект на полицейска проверка като в по-голямата част от случаите проверката е във връзка с конкретно нарушение, но далеч не малко са и случаите на така наречената „рутинна“ проверка.

Не бяхме изненадани и от факта, че при упражняване на правомощията си служителите на реда твърде често се

концентрират само върху правата за сметка на задълженията си. Масово не се спазват задълженията за протоколиране на определени действия и разясняване правата на гражданите.

По-скоро може да се твърди също така, че прогнозирахме и подобни резултати за даването и получаването на подкуп. Въпреки широкото разпространеното мнение, че тази практика е масова, все пак процентът от потребителите, които признават, че им е искан подкуп или пък самите те са давали или предлагали такъв, е сравнително нисък.

Потвърдиха се и очакванията ни за небрежното отношение на гражданите към техните лични документи. Твърде често не се отдава достатъчно внимание на задължението документите да се поддържат актуални и да се пазят.

КАКВО НИ ИЗНЕНАДА?

Най-голямата изненада за нас бяха данните, които извлякохме и анализирахме във връзка с разследването на престъпления. Съдейки по отговорите, които нашите потребители са дали, едва между 10 и 15 процента от престъпления биват разследвани на фаза досъдебно производство.

Това се дължи до голяма степен на пасивното отношение както на гражданите, така и на полицейските органи.

Изненадани сме също така, че не малко хора притежават огнестрелни оръжия, голяма част от които нерегистрирани, или други пособия за самозащита.

От друга страна приятна изненада беше обратната връзка, която получихме във връзка с нарушения и престъпления при упражняване правото на глас. Изключително малка част от анкетираните споделят, че са им предлагани пари срещу глас, а на практика пренебрежително нисък е процентът на тези, които са приемали подобно предложение.

Със сигурност не сме очаквали толкова много от потребителите да твърдят, че са ставали обект на подслушване или видеонаблюдение

без изричното им съгласие или дори въпреки изричното им несъгласие.

НАШАТА ОЦЕНКА

Основното заключение, което можем да направим след анализа на всички получени данни е, че проблемите в работата на органите на реда са свързани както с факта, че самите те не изпълняват стриктно своите задължения, така и с липсата на доверие в гражданите и склонност да оказват необходимото съдействие, когато е необходимо.

Твърде често, когато гражданин извърши нарушение, то или изобщо не бива установено по надлежния ред или пък не се стига до санкция. Това може да е добре от гледна точка на нарушителите в конкретната ситуация, но рефлектира върху цялата правораздавателна система.

Гражданите, които стават свидетели на полицейски произвол или пък друга форма на злоупотреба с права или неизпълнение на задължения от страна на полицаи, рядко са склонни да сигнализират компетентните органи за това. Основната причина е липсата на вяра, че такъв сигнал ще доведе до какъвто и да е положителен резултат. Това убеждение се засилва вероятно от факта, че малкото подадени жалби срещу полицейски служители най-често остават без каквато и да е реакция.

Най-голям проблем се наблюдава в наказателното производство. Гражданите нямат вяра, че държавата може да защити правата им и в огромна част от случаите жертвите на престъпления дори не подават жалба в полицията. Проблемите се задълбочават в производството по жалбата, когато компетентните органи масово допускат неточности в процедурата или изобщо не извършват правилните действия. По този начин близо 90 % от престъпленията в България остават нерешени.

Ключът към подобрене на ситуацията в наказателното производство според нас на първо място е засилването на дисциплината на органите на реда. Когато длъжностните лица,

които са в позиция да налагат закона не изпълняват задълженията си и не зачитат правата на гражданите, това неминуемо създава проблеми при разследването на нарушения и престъпления и доверието между гражданите и органите на властта.

От друга страна, гражданите също така следва да проявяват повече активност. Засегнатите от престъпление или нарушение трябва да свикнат да мислят за себе си като активен субект в наказателния процес – такъв, който има както права, така и задължения.

Вероятно положително въздействие би имало и засилването на ефективността на полицейските органи. Фактът, че голяма част от нарушенията, извършвани от граждани, остават несанкционирани, създава предпоставки за увеличаване на случаите, в които гражданите са склонни да се отклонят от закона.

Не на последно място повишаването на правната култура в наказателното производство със сигурност би намалило броя на нарушенията и би повишило ефективността на действията на полицията. Познаването и спазването на основни права и задължения на гражданите е стъпка, без която негативните тенденции в наказателните производства трудно могат да бъдат обърнати.

МИСИЯТА НА PRAVATAMI.BG И ЕФЕКТА НА ДОКЛАДА ВЪРХУ БЪДЕЩАТА НИ РАБОТА

Мисията на pravatami.bg винаги е била да повиши правната култура на гражданите чрез “разкодирането” на законите и предоставянето им в по-достъпен за потребителите вид. Непосредствената цел на проекта “Правата ми в действие” пък е да се извлече и анализира обратната връзка от последователите на pravatami.bg, да се направят количествени и качествени изводи във връзка с опита от правото в действие.

Чрез настоящия доклад ние успяхме да идентифицираме конкретни проблеми в правната страна на отношенията между гражданите и органите на реда. От друга страна се радваме на факта, че сме допринесли за повишаване правната култура в тази сфера.

Недвусмисленият извод за нас е, че трябва да продължим работа по запознаване на потребителите с техните основни права и задължения. Заставаме твърдо зад позицията, която винаги сме отстоявали, че тази информация трябва да бъде представена в достъпен вид, за да може да бъде усвоена от гражданите. Именно с това са свързани и целите, които си поставяме. Ние ще продължим да събираме на едно място информация, която да спомага на нашите последователи да разберат своите задължения и права и да знаят съответно как могат да ги изпълнят или упражнят.

Екипът, направил проучването

- Георги Държанлиев – Съосновател на pravatami.bg;
- Лиляна Попова – Редактор;
- Никола Пенчев – Редактор;
- Полина Берг – Маркетинг и PR;
- Станимир Ненов – Съосновател;
- Цветан Цаков - IT;
- Христо Милчев – Главен редактор

“Департамент за правна култура” е сдружение, учредено през 2012 г. Мисията му е повишаване на правната култура на българските граждани и чужденци, пребиваващи в България, информирайки ги за техните права, задължения и правни възможности, по достъпен начин, с цел ефективно им отстояване. Организацията има за свои цели подпомагане и насърчаване на инициативи в областта на правото. Пример е “pravatami.bg: разкодиранияте закони”, който предоставя безплатна и практична правна информация по често срещани житейски ситуации.

Фондация „Америка за България” подпомага израстването и укрепването на динамична пазарна икономика и демократично общество в България и подкрепя страната в постигане на пълния ѝ потенциал на успешна и модерна европейска нация. Основана през 2008 година, фондацията е наследник на Българо-американския инвестиционен фонд, създаден от правителството на САЩ чрез Американската агенция за международно развитие. Грантовете, които фондация „Америка за България” предоставя, продължават отношенията на доброжелателство и приятелство между народите на САЩ и България.

AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION